

Esiopetuksen koulukuraattori- palvelujen kehittäminen Nokialla

Toiminnallinen kehittämiskartoitus

Mervi Vähätalo

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2022

Sosionomi YAMK
Sosiaalian erityisasiantuntija

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ylempi korkeakoulututkinto
Sosiaalialan erityisasiantuntijan ylempi tutkinto-ohjelma

VÄHÄTALO MERVI:

Esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen kehittäminen
Toiminnallinen kehittämiskartoitus Nokialla

Opinnäytetyö 78 sivua, joista liitteitä 8 sivua
Toukokuu 2022

Esiopetus tuli oppilas- ja opiskeluhoitolain piiriin vuonna 2014 lakiuudistuksen (1287/2013) myötä. Vaikka lakiuudistuksesta on joitakin vuosia aikaa on esiopetuksen oppilas- ja opiskeluhoitopalveluissa yhä kehittämistä. Esiopetuksen kuraattoripalvelujen kannalta tämä tarkoittaa esimerkiksi palvelujen tunnettuuden lisäämistä.

Tutkimuksessa kartoitettiin, mitä esiopetuksen työntekijät tiesivät oppilashuollon koulukuraattoripalveluista Nokialla. Siinä myös selvitettiin, millaisia kuraattoripalveluihin liittyviä tarpeita esiopetuksen oppilailla ja heidän perheillään on esiopetuksen henkilöstön kertomana. Tutkimustulosten analyysiä hyödyntäen laadittiin palvelupolkumallinnukset esiopetuksen kuraattoripalveluista. Tutkimus toteutettiin laadullisena toimintatutkimuksena palvelumuotoilun keinoja soveltaen. Tutkimusaineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin.

Esiopetuksen henkilöstön tietämys koulukuraattoripalveluista vaihteli paljon vähistä pohjatiedoista omakohtaiseen kokemukseen palvelujen hyödyntämisestä. Esiopetuksen oppilaiden ja heidän perheidensä tärkeimmät tarpeet koulukuraattoripalvelujen suhteen esiopetuksen henkilöstön kertomana koskivat vanhemmuuden tukea, sosiaalisia taitoja, kiusaamista sekä yksilöllisiä haasteita ja tarpeita. Teemat olivat samat sekä yhteisöllisen että yksilöllisen koulukuraattorityön kannalta.

Tutkimustuloksissa korostui vanhemmuuden tukemisen tärkeys. Vanhemmilla on suora vaikutus lapsen fyysiseen, psyykkiseen, aineelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Vanhemmuutta tukemalla edistetään lasten hyvinvointia. Koulukuraattoripalvelujen tärkeäksi osa-alueeksi nousi esille myös sosiaalinen tuki. Sen avulla edistetään yksilöiden ja yhteisön hyvinvointia.

Kuraattorityö on moninaista asiantuntijatyötä. Esiopetuksen kuraattorityössä korostuu konsultatiivinen ja palveluohjauksellinen työote. Koulukuraattoripalveluille on tarvetta myös esiopetuksen parissa. Olisi hyvä selvittää, millaista resursointia tarvittaisiin, jotta kuraattoripalveluja voitaisiin toteuttaa lain edellyttämällä tavalla. Jo pienillä interventioilla voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi niin opiskeluyhteisön kuin yksittäisten oppilaiden hyvinvointiin.

Asiasanat: koulukuraattori, oppilashuolto, esiopetus, kehittäminen, hyvinvointi, sosiaalinen tuki

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Master's Degree Programme in Social Services

MERVI VÄHÄTALO:

Developing the School Social Work in the Preschool Education in the Nokia City

Master's thesis 78 pages, appendices 8 pages
May 2022

The aim was to develop a school social work in the preschool education context in the city of Nokia. The purpose was to clarify the pupils' and their families' needs described by the preschool educational workers and create common practices for school social work.

This study was carried out as a project using the qualitative methods and workshops. The data were collected from nine preschool educational workers and two school social workers and analyzed by means of qualitative content analysis.

The results revealed that knowledge of the school social work services was superficial but there was a wide interest about collaboration. Furthermore, the results show that pupils' and their families' considered supporting parenthood, social skills, bullying and social support.

The key finding was that there is a great possibility to the cooperation concerning supporting parenthood. Supporting parents at their parenthood enables children doing well. The study also found that social support is important part of school social work that are essential to be available. Further studies on the subject could examine in what kind of resources can meet The Pupil and Student Welfare Act service standard in the preschool education.

Key words: school social work, pupil and student welfare, preschool education, parenthood support, social support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS	7
	2.1 Koulukuraattoripalvelut ja esiopetus.....	7
	2.2 Teoreettiset lähtökohdat.....	14
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	24
	3.1 Tutkimustehtävä	24
	3.2 Laadullinen toimintatutkimus ja palvelumuotoilu	24
4	TUTKIMUKSEN TULOKSET	35
	4.1 Esitietokysely ja odotukset työpajalta	35
	4.2 Esikoululaisten ja heidän perheidensä tarvekuvaukset	38
	4.3 Esiopetuksen henkilöstön toiveet ja kehittämissuhteet.....	40
	4.4 Esiopetuksen kuraattoripalvelujen palvelumallinnukset	47
	4.5 Keskeisten tutkimustulosten yhteenveto	50
5	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	53
	5.1 Tutkimustulosten ja toteutuksen arviointi	53
	5.2 Tutkimuksen tuomat näköalat	62
	LÄHTEET	65
	LIITTEET	70
	Liite 1. Esitietokysely esiopetuksen yksiköille	70
	Liite 2. Kehittämistyöpajan ohjelma	71
	Liite 3. Infokirje kehittämistyöpajaan ilmoittautuneille.....	73
	Liite 4. Kehittämistyöpajan diat	74
	Liite 5. Otos abstrahointiprosessista	77

1 JOHDANTO

*Ethän korjaa minusta mitään
Ethän yritä mua pelastaa
Ethän hio minusta mitään pois
Ei siinä onnistuneet toisetkaan*

*Eikä minua tarvitse kantaa
Eikä pitää kädestä
Jaksan kävellä ihan itse
paitsi silloin kuin väsyttää*

*Sinä valitsit minut, minut, minut
Joo ja minut sinä sait
Ota minut tällaisena kuin oon
Ota minut tällaisena kuin oon*

(Puu 2015)

Anna Puun laulun sanat kuvaavat osuvasti opiskeluhoillon työtä – ja sosiaalityötä ylipäätään. Siinä on tavoitteena nähdä oppilas tai opiskelija, toinen ihminen, juuri sellaisena kuin hän on. Ei yritetä korjata toista tai hioa. Kuljetaan rinnalla silloin, kun väsyttää tai matka takkuua, ollaan saatavilla. Valitaan toinen juuri siksi, että hän on hän, ainutlaatuinen ja arvokas ihminen olosuhteista, tilanteista, tekemisistä tai tekemättä jättämisistä huolimatta. Tätä timanttista työtä halusin olla kehittämässä.

Oppilas- ja opiskeluhoiltolain (1287/2013) uudistuksen myötä myös esiopetuksessa olevat lapset tulivat opiskeluhoillon piiriin vuonna 2014. Opiskeluhoillon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut. Palvelujen tavoite edistää opiskelijan hyvää oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä ja näiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Lakiuudis-

tuksen myötä opiskeluhuollon painopiste vaihtui yhteisölliseen, koko oppilaitos-yhteisöä koskevaan palveluun, jota toteutetaan ensisijaisesti monialaisesti ja osallistavasti ennaltaehkäisevänä työnä. Tämän lisäksi opiskelijoilla on yhä oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhooltoon. (1287/2013.)

Vaikka uusi oppilas- ja opiskeluhoitolaki tuli voimaan jo vuonna 2014, on opiskeluhoollon palveluissa vielä kehitettävää. Oppilashuoltolaki määrää palvelujen yleisestä sisällöstä ja saatavuudesta määräaikoineen, mutta esimerkiksi koulukuraattorien työntekijäkohtainen toimipisteiden ja opiskelijoiden määrä vaihtelee suuresti (Hietanen-Peltola ym. 2019). Tämä heijastuu oppilashuoltopalvelujen saatavuuden, sisällön ja laadun eriarvoisuutena. Tutkimukseni aikana voimaan tulleen lakiuudistuksen (1146/2021, 9a§) myötä tähän eriarvoisuuteen on pyritty vaikuttamaan asettamalla kuraattoripalveluja koskeva henkilömitoitus. Lain mukaan yhtä kuraattoria kohden voi olla enintään 670 opiskelijaa (1146/2021, 9a§).

Opinnäytetyöni tavoitteena oli esiopetuksen kuraattoripalvelujen kehittäminen Nokialla. Nokian kaupungin opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä. Esi- ja perusopetuksen opiskeluhoollolle on oma vuosittain päivitettävä suunnitelma ja tavoitteet. (Nokian kaupunki 2020.) Hyvästä suunnitelmasta huolimatta käytäntö on osoittanut, että esiopetuksen kuraattoripalvelut kaipaavat kehittämistä palvelujen tunnettuuden ja saavutettavuuden näkökulmasta.

Opinnäytetyöni oli paikallinen toimintatutkimus, joka vastasi työelämätarpeeseen palvelumuotoilun keinoja hyödyntäen. Selvitin, mitä esiopetuksen henkilöstö tiesi koulukuraattoripalveluista ja millaisia kuraattoripalveluja koskevia tarpeita esi-koululaisilla ja heidän perheillään oli esiopetuksen henkilöstön kertomana. Näiden analyysien pohjalta laadin palvelupolkumallinnukset koulukuraattoripalveluista.

Käytän tutkimuksessani esiopetuksesta ja esiopetuksen oppilaista myös käsitettä esikoululainen ja eskari. Esiopetuksen oppilaiden huoltajia koskien käytän pääsääntöisesti käsitettä vanhemmat.

2 TUTKIMUKSEN VIITEKEHYS

2.1 Koulukuraattoripalvelut ja esiopetus

Tutkimukseni viitekehyksen muodostaa koulun sosiaalityö, jota koulukuraattorit toteuttavat. Myös esiopetus kuuluu kuraattoripalvelujen piiriin. Esittelen seuraavaksi tutkimuksia ja lainsäädännöllistä perustaa, jonka mukaan kuraattorityö on parhaimmillaan moniulotteista ja vaikuttavaa asiantuntijatyötä, jossa korostuvat kohtaamis- ja vuorovaikutustaidot. Koulukuraattorityö vaatii ammattilaiselta monipuolista taidollista, tiedollista ja kokemuksellista osaamista mikro- ja makrotaasoilla. Pärjätäkseen koulukuraattorin työssä on oltava jatkuvasti valmis oppimaan ja omaksumaan uutta sekä työskentelemään erilaisissa verkostoissa monialaisella työskentelyotteella.

Kuraattorityö on vaikuttavaa sosiaalityötä, ihanteellisessa tapauksessa ennaltaehkäisevästi. Pippuri (2015) tutki lisensiaatintutkimuksessaan Espoon kaupungin koulukuraattorien asiakkuuksia. Tutkimuksessa todettiin, että koulun sosiaalityö onnistuu melko pienellä interventiolla saamaan positiivisia muutoksia oppilaiden tilanteissa. Tällä tavoin voidaan parhaassa tapauksessa katkaista heti alkuunsa syrjäytymisen juurisyyt, joiden voidaan katsoa osaltaan alkavan kouluongelmina ja liittyvän yleisimmin oppilaiden käyttäytymiseen tai hankaluuksiin sosiaalisissa suhteissa. (Pippuri 2015.)

Koulukuraattorin työlle on tilausta yhä enenevässä määrin. Hallituksen esityksessä oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta (HE 165/2021 vp) kuvataan eri asiantuntijalausuntojen ja kyselyiden valossa sitä, miten koronapandemia on entisestään lisännyt lasten ja nuorten kuormitusta ja siten opiskeluhuollon tarvetta.

Työtä ohjaava lainsäädäntö ja asiantuntijuus

Koulukuraattoripalvelut ovat osa oppilas- ja opiskeluhuollon kokonaisuutta. Sitä säädellään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013), joka tuli voimaan

vuonna 2014. Lain tavoitteena on edistää niin yksittäisten opiskelijoiden oppimista, terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta kuin oppilaitosyhteisön ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä yhteisöllistä toimintaa, joka ulottuu myös koteihin. Ongelmien synnyn ehkäisy on myös yksi lain tavoite. Lailla halutaan turvata opiskelupalvelujen yhdenvertainen saatavuus ja laatu sekä varhaisen tuen saatavuus sitä tarvitseville. (1287/2013, 2§.)

Opiskeluhuollon tavoitteena on edistää ja ylläpitää opiskelijan hyvää oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Perusopetuslain piiriin kuuluville oppilaille annettavasta opiskeluhollosta käytetään nimitystä oppilashuolto ja lukiolain ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain piiriin kuuluville nimitystä opiskelijahuolto. Oppilashuollon painopiste on ennaltaehkäisevässä, koko oppilaitosyhteisöä koskevassa yhteisöllisessä opiskeluhollossa. (1287/2013, 3§.) Yksilökohtaista opiskeluholtoa on oltava saatavilla, ja laissa säädellään vähimmäisajat, joiden puitteissa palveluja on annettava oppilaalle tai opiskelijalle. (1287/2013, 5§, 15§.) Vuoden 2021 lopussa hyväksytyn lakiuudistuksen myötä säädetään laissa vuoden 2022 alusta lukien kuraattoripalvelujen henkilöstömitoituksesta. Sen mukaan yhtä kuraattoria kohden saa olla enintään 670 opiskelijaa. (1146/2021, 9a§.)

Kuraattorin työ on myös omalta osaltaan ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Lastensuojelulain (417/2007, 3§) mukaan myös kunnan muiden palvelujen piirissä, kuten opetuksessa annettava erityinen tuki on ehkäisevää lastensuojelua, vaikka lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun tavoitteena on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta (417/2007, 3§). Vastuu lapsen hyvinvoinnista ja tasapainoisen kehityksen edellytyksistä on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla. Lasten ja perheiden parissa toimivat viranomaiset tukevat vanhempia ja huoltajia tässä kasvatustehtävässä ja pyrkivät tarjoamaan apua riittävän varhain. (417/2007, 2§.)

Sosiaalityön asiantuntijuus ja asiakkuudet

Koulukuraattorin työtä on tutkittu sosiaalityön asiantuntijuuden näkökulmasta. Parviainen (2020) haastatteli tutkimuksessaan sosiaalityöntekijän pätevyyden omaavia koulukuraattoreja. Tutkimuksessa koulun sosiaalityöntekijän asiantuntijuus koostui hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämisestä, asiakastyön ja monialaisen yhteistyön taitamisesta sekä yhteisöllisesti että yksilökohtaisesti ja yhteiskunnallisesta tietämyksestä. Näihin kaikkiin liittyi tiedollinen osaaminen ja ymmärrys, mikä karttuu tekemällä, osallistumalla, havainnoimalla ja refleктоimalla. Myös arvojen ja eettisyyden näkökulma nousi osille, mikä heijastui esimerkiksi työn laatuun ja oli toisaalta haaste rajallisten resurssien kannalta. (Parviainen 2020.)

Hannula (2017) käsitteli koulusosiaalityön asiantuntijuutta käsitetutkimuksena, jonka tutkimusaineisto muodostui vuonna 2014 voimaan tulleen uuden oppilasta ja opiskeluhuoltolain valmisteluasiakirjoista. Verrattuna Parviaisen (2020) tutkimukseen Hannulan tuloksissa painottuivat enemmän koulusosiaalityön yhteisöllinen puoli ja lastensuojelun vahva osaaminen. Tämä on ymmärrettävä seikka, sillä uusi laki painottaa ensisijaisena opiskeluhuollon työnä ennaltaehkäisevää ja yhteisöllistä työtä. Hannulan analyysin tuloksena koulusosiaalityö näyttäytyi viiden ominaispiirteen kautta, jotka olivat sosiaalityö, sosiaaliohjaus, perhetyö, monialainen työ ja lastensuojelun asiantuntijuus. Myös Hannulan (2017) niin kuin Parviaisenkin (2020) tutkimuksessa koulusosiaalityön asiantuntijuuteen kuului monialaisuus ja verkostomainen työ, joka koskee oppilaitosyhteisön lisäksi muita julkisia ja kolmannen sektorin toimijoita ja oppilaan lähipiiriä.

Ciani (2015) selvitti tutkimuksessaan, mistä koulukuraattorien ammatillinen asiantuntijuus koostuu koulukuraattorien tuottamien kirjoitusten pohjalta. Tutkimuksen tulos tukee Hannulan (2017) ja Parviaisen (2020) löydöksiä. Myös Cianin (2015) tutkimuksen perusteella koulukuraattorin ammatillinen asiantuntijuus vaatii moninaista osaamista muuttuvassa ja haastavassa toimintaympäristössä ja valmiutta pitää ammatillista asiantuntijuutta yllä. Ciani erotteli näistä asiantuntijuuden mikro- ja makrotaidot. Mikrotaitoihin kuuluivat muun muassa asiakasosaaminen ja yhteistyötaidot ja makrotaitoihin laaja-alainen vaikuttaminen sekä tiedon hakeminen, omaksuminen ja tuottaminen. (Ciani 2015.)

Cianin (2015) tavoin Berg (2017) tutki koulukuraattorien kertomana, millaisena koulukuraattorin asiantuntijuus näyttäytyy. Myös Bergin (2017) tutkimuksen tuloksissa asiantuntijuuden vahvoina osa-alueina olivat monipuolinen asiakastyön hallinta ja vuorovaikutusosaaminen. Tärkeinä seikkoina nousivat esille luottamuksellisuus sekä asiakkaan kunnioitus ja huomioiminen. Nämä voidaan liittää Parviaisen (2020) tutkimuksen nostoon asiantuntijan eettisestä osaamisesta ja arvo-osaamisesta. Bergin tutkimuksessa (2017) asiantuntijuutta haastoi työlle asetetut epärealistiset odotukset. Kehittämistarpeina nähtiin erityisesti yhteisöllinen työ ja siihen liittyvä menetelmäosaaminen sekä kokonaisvaltainen ennaltaehkäisevän työn kehittäminen. (Berg 2017.) Kehittämistarvetta vahvistaa Salmelan (2019) tutkimuksen tulos, jonka mukaan yhteisöllinen opiskeluhoito ei näytä saavuttaneen oppilas- ja opiskeluhoitolaissa sille määritettyä ensisijaista sijaa koulukuraattorin työssä. Yksilöllinen opiskeluhoito vei yhä ison osan tutkimukseen osallistuneiden kuraattorien työajasta (Salmela 2019).

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen seurantatutkimuksessa (Hietanen-Peltola ym. 2019a) tarkasteltiin perusopetuksen koulukuraattoripalveluja. Tutkimuksen tuloksina huomattiin yhtenevästi edellä käsittelemiini tutkimuksiin, että kuraattorien työaika painottuu edelleen yksilötyöhön, johon tutkimuksen mukaan käytettiin noin 60% työajasta. Painotuksesta huolimatta kuraattorityössä on käytössä monipuolisesti erilaisia yhteisöllisiä työtapoja, ja kuraattorit ovat aktiivisia toimijoita monialaisessa yhteistyössä sekä yhteisö- että yksilötason opiskeluhoitossa. (Hietanen-Peltola ym. 2019a.) Samansuuntaisen huomio tehtiin edellä myös Hannulan (2017) ja Parviaisen (2020) tutkimuksissa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen seurantatutkimuksessa nousi esille huoli työn toteutumisen edellytyksistä liittyen erityisesti koulukuraattorityön yhdenmukaiseen sisältöön ja laatuun sekä toisaalta myös kuraattoripalvelujen yhdenvertaiseen saatavuuteen. Huolestuttavaa oli, että oppilasmäärät ja toimipisteiden lukumäärä yksittäistä kuraattoria kohden vaihtelivat paljon. Tutkimusraportissa esitettiin, että yhteinen linjaus perusopetuksen kuraattorin oppilasmäärästä, toimipisteiden määrästä ja työtehtävien jakautumisesta eri tehtävien välille tasaisivat palvelun laatua ja saatavuutta. (Hietanen-Peltola ym. 2019a.) Tähän esitykseen

on vastattu vuoden 2022 alusta tulleella lailla (1146/2021, 9a§), jossa säädetään rajallisesta kuraattorikohtaisesta oppilas- ja opiskelijamäärästä.

Pippuri (2015) ja Suhonen (2019) tarkastelivat tutkimuksissaan koulukuraattorityötä asiakkuuksien näkökulmasta. Pippurin lisensiaatintutkimuksen aiheena oli koulun sosiaalityön eli kuraattoripalvelujen asiakkuudet ja asiakasprosessit. Pippuri selvitti Espoon kaupungin kuraattorien 12 vuoden asiakasrekisteritietojen perusteella, missä asioissa ja kuinka paljon peruskoulun oppilaat olivat ohjautuneet kuraattoripalveluihin ja mitä asiakkuudessa tapahtui. Tutkimuksen mukaan kuraattoripalveluja olivat käyttäneet suhteellisesti eniten 7. – 9. -luokkalaiset. Yleisimmin oppilaat olivat päätyneet kuraattorille opettajan tai muiden koulun ammattilaisten ohjaamina. Yksittäisistä asiakkuuden syistä tyypillisimmin perusteena olivat kiusaamistilanteet, kaverisuhdeongelmat, poissaolot, uhmakas käyttäytyminen ja motivaatioon liittyvät ongelmat. (Pippuri 2015.)

Suhosen (2019) tutkimuksessa koulukuraattorin asiakkuudet peilaantuivat hänen omaan työskentelyynsä koulukuraattorina. Suhosen tutkimus on edellä kuvattujen tutkimusten mukaan samassa linjassa. Koulukuraattorin työ on hyvin laaja-alaista ja merkityksellistä sosiaalityötä, jossa korostuvat empatia- ja vuorovaikutustaidot. Suhosen tutkimuksen perusteella asiakkaat, eli oppilaat, opiskelijat ja heidän vanhempansa arvostivat kuraattorin asiantuntijuuden ja tavoitteellisen työskentelyn lisäksi erityisesti kuraattorin empaattisia ja dialogisia kohtaamis- ja vuorovaikutustaitoja. Myös yhteistyökumppanit arvostivat asiantuntevaa työskentelytapaa ja empaattista kohtaamista ja kommunikaatiota sekä emotionaalista tukea ja dialogisuutta. (Suhonen 2019.)

Nokian kaupunki ja esiopetuksen oppilashuoltopalvelut

Nokia on kasvava, lähes 35 000 asukkaan kaupunki Pirkanmaalla, Suomen vetovoimaisimmalla Tampereen kaupunkiseudulla. Nokialla yhdistyvät kaupunkiseudun monipuoliset palvelut sekä pienen kaupungin ihmissläheinen tunnelma. (Nokian kaupunki nd.a.)

Nokian kaupungille myönnettiin UNICEFin Lapsiystävällinen kunta - tunnus toukokuussa 2021. Tunnus on määräaikainen ja edellyttää sitoutumista kehittämissuunnitelmaan. (Nokian kaupunki nd.b.) UNICEFIN Lapsiystävällinen kunta - malli on työväline, jonka avulla kunnat voivat edistää erityisesti heikoimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien toteutumista. Malli perustuu YK:n lasten oikeuksien sopimukseen ja kansainväliseen Child Friendly City -malliin. Mallin avulla kuntia autetaan tekemään hyviä ratkaisuja lasten hyvinvoinnin kannalta etenkin koskien arjen palveluja ja kunnan hallintoa. (Unisef nd.) Nokiassa UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -hankkeen kehittämiskohteiksi on valittu syksyllä 2021 yhdenvertaisuuden ja osallisuuden. Kehittämistyön visio on ”Näen, kuulen, kysyn, otan mukaan – ulkopuolelle ei jää kukaan”. UNICEFin Lapsiystävällinen kunta -kehittämissuunnitelma on osa Nokian kaupungin hyvinvointikertomusta ja Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. (Nokian kaupunki nd.b.)

Kuntien velvollisuus on järjestää esiopetusta perusopetuslain (628/1998, 4§) mukaisesti. Opetushallituksen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 (2016) mukaan esiopetusta ohjaavat Suomen perustuslaki (731/1999, 6§ 2 mom), perusopetuslaki (628/1998), valtioneuvoston asetus (422/2012), oppilasmaailman ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Nokian kaupungin esiopetus järjestetään varhaiskasvatuksessa osana sivistyspalveluja. Esiopetus edistää lapsen kasvu-, kehitys-, ja oppimisedellytyksiä. Sen parissa lapsi saa innostua, kokeilla ja oppia uutta. Samalla vuorovaikutustaidot ja sosiaaliset taidot vahvistuvat ja osaaminen eri tiedon ja taidon aloilla laajenee. Esiopetus on tärkeä osa lapsen oppimisen polkua (Nokian kaupunki 2021, 10,13,17.) Nokiassa esiopetukseen kuuluvien lasten määrä tulee lähitulevaisuudessa kasvamaan, sillä Nokian kaupungin varhaiskasvatus on valittu mukaan valtakunnalliseen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun, joka perustuu lakiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020). Se toteutetaan elokuun 2021 ja toukokuun 2024 välisenä aikana. (Nokian kaupunki 2021.)

Oppilashuollon tavoitteena on Nokiassa edistää oppilaiden ja koko kouluyhteisön ja -ympäristön hyvinvointia, huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä ja oppilaiden osallisuutta. Tavoitteena on turvata myös yksilökohtainen varhainen tuki kaikille

sitä tarvitseville. (Nokian kaupunki 2020, 4.) Esiopetuksen oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus, joka perustuu YK:n Yleissopimukseen lapsen oikeuksista (1991). Nokian kaupungin Esiopetuksen opetussuunnitelmassa linjataan, että oppilashuolto on lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten vuoksi tärkeä osa esiopetuksen perustoimintaa. Se kiinnittyy oleellisesti esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuollon periaatteet, tavoitteet ja tehtävät muodostavat yhteneväisen jatkumon esiopetuksesta aina toisen asteen koulutukseen. (Nokian kaupunki 2021, 99, 102.)

Nokialla työskenteli tutkimuksen tekohetkellä kuusi koulukuraattoria, joista erityisesti kolme työskenteli myös esiopetuksen kuraattorina. Kaikille kuraattoreille kuuluu kuitenkin esiopetuksen kuraattorityö, sillä jokaiselle kuuluviin kouluyksiköihin ohjautuu esiopetuksesta tulevia ekaluokkalaisia.

Aiempia tutkimuksia esiopetuksen koulukuraattorityöstä

Esiopetuksen koulukuraattoripalveluita koskevia tutkimuksia ja kehittämishankkeita on tehty etenkin oppilas- ja opiskeluhuoltolain (1287/2013) uudistuksen myötä ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetöinä ja Pro gradu -tutkielmina. Nostan seuraavassa esille muutaman tutkielman.

Pulkinen, Remes ja Sissonen (2018) ovat kehittäneet tutkimushankkeessaan esiopetuksen kuraattorityötä. He ovat laatineet esiopetuksen koulukuraattorityön vuosisuunnitelman. Siinä työn keskeisiä teemoja ovat kuraattorityön tutuksi tuleminen, nivelvaihtoyöskentely, monialainen yhteistyö, yhteisöllinen työ ja tarpeen mukainen yksilö- ja ryhmätason työskentely. (Pulkinen, Remes ja Sissonen 2018.)

Hokkanen ja Säkkinen-Salminen (2016) ovat laatineet kehittämishankkeessaan oppilashuollon oppaan esiopetukseen. Siinä muun muassa opastetaan oppilashuollon ja oppimisen tuen eroja, käsitellään yhteisöllistä ja yksilöllistä oppilashuoltoa, kuvataan esiopetuksen oppilashuollon palveluja ja koko esiopetuksen oppilashuollon prosessi. (Hokkanen & Säkkinen-Salminen 2016.) Myös Koskela

(2020) on laatinut kehittämishankkeessaan oppilas- ja opiskelijahuollon käsikirjan. Poiketen Hokkasen ja Säkkinen-Salmisen (2016) oppaasta, Koskelan (2020) käsikirja kattaa sekä esiopetuksen että perusopetuksen ja lukion oppilas- ja opiskelijahuollon.

Kittilä (2019) on tutkinut koulukuraattorin työtä esi- ja alkuopetuksessa moniammatillisesta näkökulmasta. Tutkimuksen mukaan koulukuraattori näyttäytyi esiopetuksessa uutena yhteistyökumppanina, jonka rooli oli pieni. Kuraattorin työtä pidettiin tärkeänä, vaikka hänen ammattitaitoaan ei osattu täysin vielä hyödyntää. Koulukuraattorin keskeisenä tehtävänä nähtiin lapsen ympärillä olevien aikuisten neuvonta ja ohjaus. Myös oppilashuoltoryhmätoimintaan osallistuminen koettiin tärkeäksi. (Kittilä 2019.)

2.2 Teoreettiset lähtökohdat

Hyvinvointi on olennainen osa-alue koulukuraattorin työssä, ja siksi se on tutkimukseni taustan keskeinen teoreettinen lähtökohta. Oppilas- ja opiskeluhuollon tehtävä on tukea lasten ja nuorten sekä opiskeluyhteisön kokonaisvaltaista hyvinvointia monialaisena yhteistyönä. Siten tuetaan hyvän oppimisen ja kasvun edellytyksiä. Esimerkiksi hyvä itsetunto ja toimivat sosiaaliset suhteet vahvistavat lasten hyvinvointia ja suojaavat stressiltä ja yksinäisyydeltä. (Lakkala, Turunen & Kaupin ym. 2019, 4,18.)

Lapsen hyvinvointimalli (Minkkinen 2015) kuvaa moniulotteista ja vaikeasti määriteltävää lapsen hyvinvointia kattavalla tavalla. Hyvinvointimalliin (Minkkinen 2015) linkittyvät niin lapsen sisäiset hyvinvointiedellytykset ja subjektiiviset hyvinvointikokemukset kuin lapsen ulkopuoliset hyvinvointirakenteet ja ilmiöt. Hyödynnän lapsen hyvinvointimallia (Minkkinen 2015) tutkimukseni tulosten analysoinnissa, peilaten aineistoa ja siitä nousevia ilmiöitä hyvinvointimallin eri osa-alueisiin ja ulottuvuuksiin.

Esiopetuksen kontekstissa painottuvat hyvinvointimallin (Minkkinen 2015) hoiva-kehä ja yhteiskunnan rakenteiden ja kulttuurin kehät sekä hyvinvoinnin eri osa-

alueet (aineellinen, fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen). Pieni lapsi on riippuvainen vanhemmistaan. Hän opettelee vielä elämisen alkeita ja tarvitsee kokonaisvaltaista tukea etenkin vanhemmiltaan voidakseen hyvin. Myös lapsen elämään kuuluvilla muilla läheisillä aikuisilla on merkittävä rooli pienen lapsen elämässä. Näihin aikuisiin lukeutuvat myös esiopetuksen henkilöstö, jota lapsi tapaa päivittäin arjessaan.

Esikouluikäisille lapsille kaverit ovat tärkeitä ja ryhmässä toimiminen on yleensä mielekästä. On kuitenkin yksilöllistä, kuinka paljon kavereita halutaan ympärille. Lapset harjoittelevat vielä sosiaalisten taitojen alkeita. Aikuisten apua tarvitaan esimerkiksi kaveritaitoihin ja toisten huomioon ottamiseen liittyen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017.) Olen nostanut hyvinvoinnin ulottuvuuksista sosiaalisen tuen lähempään tarkasteluun esikoululaisten ikätasoon liittyvistä syistä. Joskus sosiaalisissa taidoissa voi olla niin paljon haasteita, että tarvitaan erityistä tukea niistä selviytymiseen. Tällöin voidaan puhua sosiaalisesta tuesta. Se voi olla esimerkiksi koulukuraattorin antamaa tukea silloin, kun kouluun meno jännittää liikaa ja vaikuttaa hankaloittavasti arjen sujumiseen.

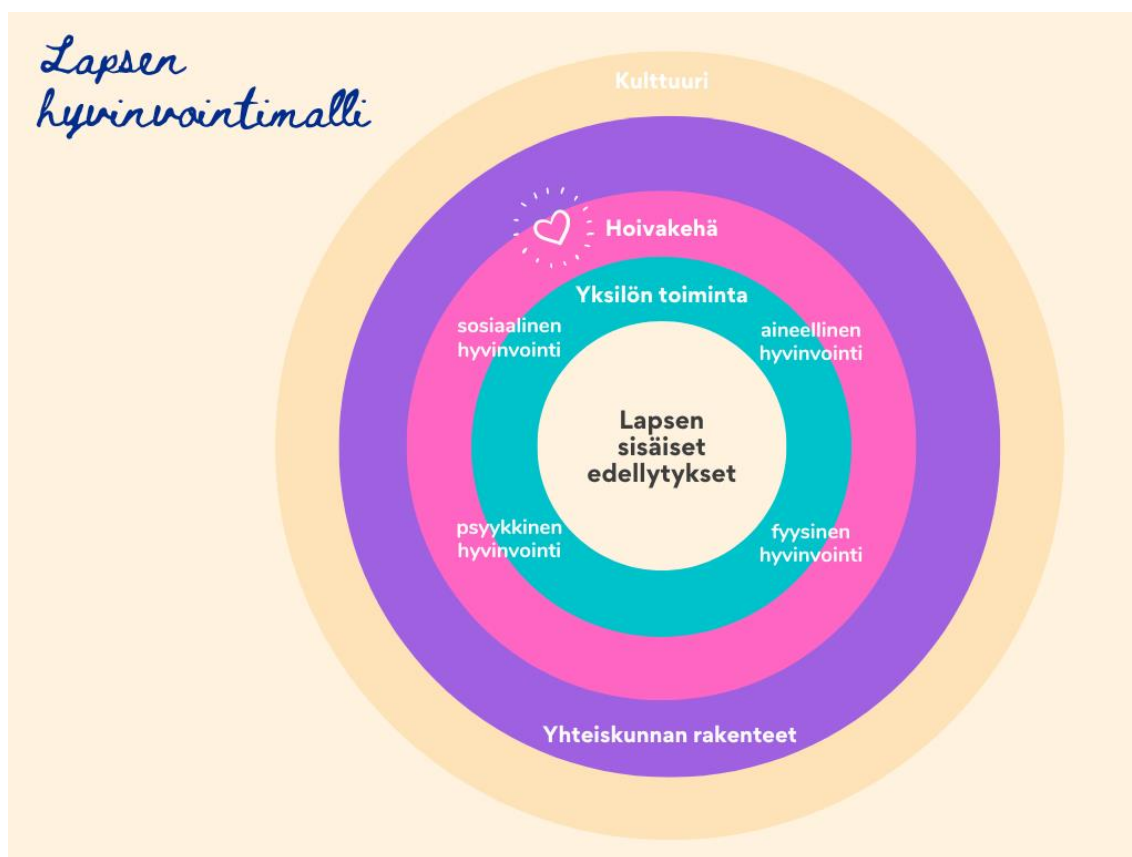
Lapsen hyvinvointimalli

Hyvinvointi on sateenvarjokäsite, joka saa erilaisia sisältöjä eri tieteenalojen tutkimuksissa (Minkkinen 2015, 20). Minkkinen on koonnut väitöstutkimuksessaan yhteen eri tieteenalojen, kuten sosiologian ja psykologian, käsityksiä lapsen hyvinvoinnista. Hän luonut niiden ja oman tutkimuksensa pohjalta kokonaisvaltaisen hyvinvointimallin (the structural model of child well-being, SMCW) alakoulukontekstissa (Minkkinen 2015.) Malli kuvaa kokonaisvaltaista hyvinvointia, sen rakentumista yksilö-, yhteisö- ja yhteiskuntatasoilla ja näiden monimutkaisia vaikutuskehiä toisiinsa.

Mallin taustalta löytyy WHO:n (World Health Organization) terveyden määritelmä (Minkkinen 2015, 21). WHO:n määritelmän mukaan terveys on kokonaisvaltainen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tila, ei vain sairauden tai pahoinvoinnin poissaoloa. (WHO 1946,1.) Hyvinvointimallin perustana on ihmiskuva, jossa lapsi nähdään materiaalisessa maailmassa elävänä ja toimivana fyysis-

psykkis-sosiaalisena olentona, joka on vuorovaikutuksessa ihmisten ja instituutioiden kanssa tietyssä kulttuuriympäristössä (Minkkinen 2015, 60–61).

Lapsen hyvinvointimallin visuaalisessa esityksessä (kuvio 1) on koottu yhteen hyvinvoinnin keskeiset ulottuvuudet, hyvinvoinnin edellytykset yksilö- ja yhteisötasolla sekä eri elementtien keskinäiset yhteydet. Hyvinvoinnin perusulottuvuuksia ovat fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja aineellinen hyvinvointi. Näiden lisäksi hyvinvointimallissa kuvataan hyvinvoinnin muita tekijöitä, jotka on jaoteltu yksilö- ja yhteisötekijöihin. Yksilötekijöitä ovat lapsen sisäiset edellytykset, kuten esimerkiksi biologiset, psyykkiset ja sosiaaliset lähtökohdat ja lapsen oma toiminta. Yhteisötekijät liittyvät hoivaan, yhteiskunnan rakenteisiin ja kulttuuriympäristöön. (Minkkinen 2015, 61–62.)

KUVIO 1. Lapsen hyvinvointimalli (mukaillen Minkkinen 2015)

Hyvinvointimallissa lapsen fyysiseen hyvinvointiin kuuluu terveys, sairauden poissaolo ja hyvä fyysinen toimintakyky. Psyykkinen hyvinvointi koostuu mielen-terveydestä, emotionaalisesta ja kognitiivisesta hyvinvoinnista sekä lapsen sub-

jektiivisestä näkemyksestä omasta onnellisuudestaan ja elämäntyytyväisyydestään. Sosiaalinen hyvinvointi on tasapainoinen tila lapsen ja hänen elämässään olevien ihmisten välillä. Näitä ovat esimerkiksi vanhemmat, sukulaiset, hoitajat, ystävät ja luokkakaverit sekä positiivinen vuorovaikutussuhde heidän välillään. Vuorovaikutussuhteissa korostuvat turvallisuus ja sosiaalinen tuki. Aineelliseen hyvinvointiin kuuluu positiivinen taloudellinen tilanne lapsen elämässä. Se tarkoittaa sellaista elämisen tasoa, jota voidaan pitää keskivertona tai standardina siinä yhteiskunnassa ja kulttuurissa, jossa lapsi elää. (Minkkinen 2015, 61–62.)

Edellä kuvattujen hyvinvoinnin perusulottuvuuksien voidaan katsoa olevan yksilötekijöitä lapsen hyvinvointimallissa. Yksilötekijät liittyvät lapseen itseensä, hänen hyvinvointiresursseihinsa ja hyvinvointiedellytyksiinsä. Lapsen oma toiminta, joka on sekä sisäistä että ulkoista toimintaa, vaikuttaa lapsen hyvinvointiin suoraan ja välillisesti. Sisäisellä toiminnalla tarkoitetaan esimerkiksi havainnointia, ajattelua ja muistamista. Ulkoinen toiminta liittyy lapsen käytännön toimintaan. (Minkkinen 2015, 62.)

Lapsen hyvinvointimallissa yksilön toiminta on suoraan yhteydessä yhteisötekijöihin, joita mallissa kuvataan eri kehinä. Näitä ovat hoivakehä, yhteiskunnan rakenteiden kehä ja kulttuurinen kehä. Hoivakehä rakentuu aikuisten ja toisten lasten välisestä toiminnasta ja se ilmenee esimerkiksi hoitamisena, kasvattamisena, opettamisena ja sosiaalisena tukena. Lapsi osallistuu näihin prosesseihin yhtenä toimijana, jolla on vaikutus toisiin ihmisiin, ympäristöönsä ja toimiin, jotka kohdistuvat häneen itseensä. Yhteiskunnan rakenteiden kehä muodostuu sekä konkreettisista että abstrakteista konstruktiosta. Näihin kuuluvat esimerkiksi erilaiset instituutiot kuten päivähoito ja koulutusjärjestelmä sekä näiden instituutioiden toimintaa säätelevät lait ja suositukset sekä välillinen lainsäädäntö, kuten tuki- ja tulontasausjärjestelmä. (Minkkinen 2015, 62–63.)

Kulttuurinen kehä on kehistä abstraktein. Se muodostuu yhteisesti jaetuista arvoista, normeista ja asenteista lapsia kohtaan. Arvot, normit ja asenteet voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia. Nämä näyttäytyvät käytännössä kulttuurisina käytös- ja ilmaisumalleina, jotka liittyvät lapsiin, lapsuuteen, lapsen arvoon ja asemaan yhteiskunnassa sekä arvokkaaseen elämään ja tavoiteltavaan elintasoon. (Minkkinen 2015, 62–63.)

Lapsen hyvinvointimallin sovellus

Kasanen, Kitinoja ja Nissinen (2021) ovat soveltaneet Minkkisen (2015) lapsen hyvinvointimallia Seinäjoen kaupungin lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen määrittelyssä ja vaikuttavuuden seurannassa. Tavoitteena oli muodostaa indikaattorilistaus, joka voisi toimia lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen seurannan tukena. (Kasanen ym. 2021, 4.)

Kasanen ym. (2021) toteavat, että hyvinvoinnin ja terveyden määrittely ei ole yksinkertaista. Minkkisen (2015) malli otettiin indikaattorilistauksen taustoittajaksi siksi, että sen keskiössä on erityisesti lapseen liittyvät moniulotteiset hyvinvointitekijät ja taustavaikuttajat. Minkkisen (2015) malli toimii metateorianana, jota kehittäjänsä mukaan tulee tulkita ja soveltaa käytännössä. Kasanen ym. (2021) ovatkin käyttäneet hoivakehystä nimitystä perhe ja lähiyhteisö, millä haluttiin tuoda perheen tärkeä merkitys ja rooli vahvemmin esille. Lisäksi yhteiskunnan rakenteet ja kulttuuri -kehien erittelyyn ei nähty tarvetta kuntakontekstissa. Ne yhdistettiin yhdeksi kehäksi. (Kasanen ym. 2021, 4, 6,8.)

Minkkisen (2015) mallin sovelluksessa Kasanen ym. (2021) ovat lisänneet ja tuoneet keskiöön lapsen hyvinvoinnista ja terveydestä kertovia muuttujia sekä kehillle sijoittuvia niitä leikkaavia ilmiöitä. Hyvinvoinnista ja terveydestä kertovia muuttujia ovat terveys ja suojaavat tekijät, sairaudet ja riskitekijät, elämään tyytyväisyys, onnellisuus, turvallisuuden tunne sekä kokemus osallisuudesta. Lapsen hyvinvoinnista ja terveydestä kertovia ilmiöitä ovat terveyskäyttäytyminen, tuki ja turvallisuus sekä osallisuus. (Kasanen ym. 2021, 8-9.)

Ilmiöpohjaisen jaottelun avulla haluttiin jäsentää vielä tarkemmin lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden teemoja ja edesauttaa niiden hahmottamista. Kaikki ilmiöt (terveyskäyttäytyminen, tuki ja turvallisuus sekä osallisuus) leikkaavat eri kehät, joita Kasanen ym. (2021) sovelluksessa ovat lapsen toiminta, perhe ja lähiyhteisö sekä yhteiskunnan rakenteet ja kulttuuri. (Kasanen ym. 2021, 12.)

Terveyskäyttäytymiseen liittyviä indikaattoreita ovat lapsen toiminnan kehällä esimerkiksi uni ja lepo sekä ravitsemus ja fyysinen aktiivisuus. Perhe ja lähiyhteisön kehällä terveyskäyttäytymiseen liittyvät esimerkiksi perheen yhteiset ruokailut,

vanhempien liikuntatottumukset, tupakointi ja päihteiden käyttö. Yhteiskunnan rakenteiden ja kulttuurin kehälle paikantuvat terveyskäyttäytymiseen liittyen esimerkiksi asuinalueen tuomat mahdollisuudet, päiväkotij- ja kouluympäristöt sekä palvelut. (Kasanen ym. 2021, 13-14.)

Osallisuus-ilmio on laajan. Etenkin perheen ja lähiyhteisön kehälle paikantui useita indikaattoreita kuvaamaan ilmiön vaikutusta lapsen hyvinvointiin ja terveyteen. Ne liittyvät esimerkiksi ihmissuhteisiin, kiusaamiseen, lasten vaikuttamismahdollisuuksiin, lasten osallistumis- ja toimintamahdollisuuksiin sekä perheen taloudelliseen tilanteeseen. (Kasanen ym. 2021, 14.)

Tuki- ja turvallisuus - ilmiöön liittyviä tekijöitä oli lapsen oman toiminnan kehällä vähemmän, sillä ajateltiin, että tuki ja turva muodostuvat enemmän lapsen ympärille ja ovat hänen oman toimintansa ulkopuolella. Perheen ja lähiyhteisön sekä yhteiskunnan rakenteiden ja kulttuurin kehien välillä ei ole selvää rajaa, mikä osaltaan vahvistaa ajatusta niiden ympäröivän lasta ja muodostavan suojaa. Tällaisena voidaan pitää esimerkiksi esiopetuksen palveluja, jotka voidaan nähdä osana perheen ja lähiyhteisön kehää sekä yhteiskunnan rakenteen ja kulttuurin kehään kuuluvina voimaannuttavina palveluina. (Kasanen ym. 2021, 14.)

Kasanen ym. (2021) yhtyvät aineistonsa ja koostamiensa indikaattorien pohjalta Minkkisen (2015) ajatukseen siitä, että hyvinvointi on dynaaminen ja jatkuvasti muuttuva tila. Siinä liikutaan hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin välillä, jolloin yksilön näkökulmasta hyvinvoinnin vallitessa tilanne koetaan subjektiivisesti enemmän positiiviseksi kuin negatiiviseksi. Hyvinvointia voidaan mitata subjektiivisesti ja objektiivisesti. Kasanen ym. näkemyksen mukaan molempia mittareita tarvitaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin kartoittamisessa ja seuraamisessa. (Kasanen ym. 2021, 18.)

Lapsen subjektiivinen hyvinvointi

Marjanen ja Ratilainen (2020) ovat tutkineet lapsen subjektiivista hyvinvointia kysymällä lapsilta itseltään, mikä on heille tärkeää. Marjanen ja Ratilainen (2020)

määrittelevät hyvinvoinnin olevan onnellisuuden ja terveellisyys tila, johon liittyvät myös esimerkiksi elämisen olosuhteet. Elämänlaatu on heidän mukaansa yleinen hyvinvoinnin määritelmä. (Marjanen & Ratilainen 2020, 15.)

Marjanen ja Ratilainen (2020) liittyvät Minkkisen (2015) ja Kasanen ym. (2021) ajatuksiin siitä, että hyvinvointi on monitahoinen ilmiö, johon asiayhteyden mukaan liittyvät ”sosiaaliset, taloudelliset, ympäristölliset, psykologiset, tunne- ja kognitiiviset osa-alueet”. Marjanen ja Ratilainen (2020) korostavat hyvinvoinnin mittaamisessa subjektiivista kokemusta. Heidän mukaansa objektiivisella hyvinvoinnin kuvauksella ja mittauksella ei saavuteta hyvinvoinnin moniulotteisuutta. Seikka, joka lisää hyvinvointia yhden yksilön elämässä ei välttämättä lisää sitä toisella. (Marjanen & Ratilainen 2020, 15-16.)

Marjanen ja Ratilainen (2020) kuvaavat suomalaisten ja intialaisten lasten käsityksiä siitä, mikä on tärkeää elämässä. He tutkivat nimenomaan lasten subjektiivista hyvinvointikokemusta. Kulttuurista riippumatta hyvin samantyyppiset asiat olivat lapsille tärkeitä. Tutkimuksen mukaan lasten hyvinvoinnin ytimeen kuuluivat ”luonto, koulu, leikki ja läheiset ihmiset, kuten perhe ja ystävät.” Nämä seikat tekivät lapset onnelliseksi kulttuurisesta tausta ja olosuhteista riippumatta. (Marjanen & Ratilainen 2020, 15, 24.)

Marjasen ja Ratilaisen (2020) löytämät lapsen onnellisuustekijät paikantuvat myös Minkkisen (2015) ja Kasanen ym. (2021) hyvinvointimallinnuksiin. Läheiset ihmiset kuuluvat Minkkisen (2015) mallissa hoivakehälle ja Kasanen ym. mallinnuksessa perhe- ja lähiyhteisö -ilmiöön. Leikki paikantuu Minkkisen (2015) mallissa yksilön toiminnan kehälle sekä sosiaaliseen, psyykkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin. Kasanen ym. (2021) mallinnuksessa leikki liittyy lapsen toiminnan ja perhe ja lähiyhteisön kehiin sekä osallisuuden ja terveyskäyttäytymisen ilmiöihin. Koulu liittyy Minkkisen (2015) mallissa sekä yksilön toiminnan kehään, hoivakehään että yhteiskunnan rakenteiden ja kulttuurin kehiin sekä kaikkiin neljään hyvinvoinnin osa-alueeseen (aineellinen, fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen) ja lapsen sisäisiin edellytyksiin. Toisin sanoen koulu ainakin pieneltä osin läpäisee Minkkisen (2015) hyvinvointimallin kaikki ulottuvuudet. Samoin Kasanen ym. mallinnuksessa koulu liittyy kaikkiin mallin osa-alueisiin ja ilmiöihin. Luonto voidaan

myös liittyy kokonaisvaltaisesti sekä Minkkisen (2015) että Kasasen ym. (2021) malleissa hyvinvoinnin eri ulottuvuuksiin.

Sosiaalinen tuki

Lapsen hyvinvointimallissa sosiaalisen hyvinvoinnin perusulottuvuus sisältää ymmärryksen sosiaalisen tuen tärkeydestä (Minkkinen 2015, 61-62). Tarkastelen sosiaalisen tuen käsitettä seuraavassa vielä tarkemmin. Sosiaalinen tuki on tehtäväalue, joka kuuluu oppilas- ja opiskeluhuollon sisällä erityisesti koulukuraattorin työkenttään. Koulukuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, jonka ammatillinen osaamisalue liittyy erityisesti juuri sosiaaliseen kanssakäyntiin ja sen tuomiin mahdollisuuksiin ja haasteisiin.

Chronister (2009) summaa artikkelissaan, että sosiaalisen tuen käsite on yksi suosituimpia psykososiaalisia hahmotelmia. Sen suosio on peräisin 1970-luvulta, jolloin psykologit ja sosiaalipsykologit huomasivat, että sosiaalinen tuki on tärkeä tekijä sairauksien ennaltaehkäisemisessä ja kuolleisuuden vähenemisessä. Haasteena on käsitteen määrittely. Tunnetuimpiin kuuluu Cohenin määritelmä, jonka mukaan sosiaalinen tuki nähdään toisten ihmisten tuottamana psykologisena tai materiaalisena resurssina, joka joko edistää tai haittaa yksilön hyvinvointia. Cohen ja Syme sekä Cohen ja Wills erottavat sosiaalisen tuen käsitteessä sen rakenteellisen (structural) ja toiminnallisen (functional) puolen. Rakenteellisella puolella tarkoitetaan sosiaalisen tuen sisältämiä verkostoja ja suhteita, joille sosiaalinen tuki perustuu, ja toiminnallisella puolella tarkoitetaan erityyppisen tuen saantia, kuten materiaalista, tiedollista tai emotionaalista tukea. (Chronister 2009, 149, 153–154.)

Lasten ja nuorten kokemalle sosiaaliselle tuelle on oma määritelmänsä, joka on laajempi kuin sosiaalisen tuen määritelmät yleensä, Noora Ellonen kuvaa väitöskirjassaan (Ellonen 2008, 49). Sosiaalisen tuen määritelmässä, etenkin koskien lapsia ja nuoria, nojaututaan Ellosen (2008) mukaan yleisesti Tardyn (1985) määritelmään sosiaalisesta tuesta. Sen mukaan sosiaalinen tuki koostuu neljästä eri tuen tyypistä, jotka ovat emotionaalinen, materiaallinen ja informatiivinen tuki sekä arviointi. Emotionaalinen tuki sisältää luottamuksen, välittämisen ja

empatian ja materiaallinen tuki erilaiset resurssit, kuten rahan ja ajan. Informatiivinen tuki käsittää neuvonnan ja opastuksen, ja arviointi sisältää henkilökohtaista palautteen antoa. (Ellonen, 2008, 49–50.)

Sosiaalisen tuen vaikutukset voidaan jakaa suoriin ja suojaaviin vaikutuksiin. Suorilla vaikutuksilla tarkoitetaan sosiaalisen tuen vaikutusta suoraan yksilön hyvinvointiin. Suojaavat vaikutukset käsittävät sosiaalisen tuen suojaavia tekijöitä esimerkiksi stressiä vastaan. (Ellonen, 2008, 49–50.)

Demaray ja Malecki (2002, 4) ovat tutkineet sosiaalisen tuen merkitystä koulu-
laisten hyvinvointiin. He nojaavat tutkimuksissaan Tardyn määritelmään sosiaalisesta tuesta. Ellosen (2008) kuvaamien ulottuvuuksien ohella he lisäävät, että Tardyn määrittelyssä erotetaan se, onko sosiaalinen tuki saatua vai annettua. Demaray ja Malecki määrittelevät sosiaalisen tuen olevan yksilön käsitys yleisestä tuesta tai erityisestä tuesta. Erityistä tukea antavat yksilön sosiaalisissa verkoissa olevat ihmiset. Se parantaa yksilön toimintaa ja voi toimia puskurina yksilön epäsuotuisan käytöksen ehkäisemisessä. Tällainen yleinen tai erityinen tuki on laajalti määritelty ja sisältää emotionaalisen, materiaalsen, informatiivisen ja arvioivan tuen. (Demaray & Malecki 2002, 4.)

Demaray ja Malecki nostavat tutkimuksensa taustoituksessa esiin ymmärryksen sosiaalisen tuen puskurivaikutuksesta. Siitä katsotaan olevan erityistä etua lapsilla, jotka ovat erityisen stressaavassa tai riskialttiissa tilanteessa. Sosiaalisen tuen puskurivaikutukseen liittyy myös näkökanta, jossa sosiaalisella tuella nähdään olevan positiivisia vaikutuksia kaikille lapsille ja nuorille. Sosiaalisen tuen katsotaan edistävän yksilön yleistä psyykkistä tilaa, esimerkiksi kuulumisen, arvokkuuden, turvallisuuden ja vakauden tunteen kautta. Se myös tarjoaa yksilölle hyödyllistä tietoa, joka voi vuorostaan vähentää psyykkisiä ongelmia. (Demaray & Malecki 2002, 4.)

Demarayn ja Maleckin tutkimus osoitti lisää todisteita sille, että saatu sosiaalinen tuki saattaa olla tärkeässä roolissa kouluikäisten lasten ja nuorten elämässä. Tutkimuksen perusteella huomattiin, että niillä oppilailla, jotka saivat vain vähän sosiaalista tukea, oli enemmän haastavaa käytöstä verrattuna oppilaisiin, jotka saivat keskivertaisesti tai paljon sosiaalista tukea. (Demaray & Malecki 2002, 27.)

Demarayn, Maleckin, Davidsonin, Hodgsonin ja Rebusin (2005) pitkittäistutkimuksessa, joka käsitteli sosiaalista tukea ja oppilaan sopeutumista, kuvailtiin sosiaalisen tuen olevan yksilön havainto siitä, että hänestä välitetään ja häntä kunnioidetaan sekä arvostetaan hänen sosiaalisissa verkostoissaan, mikä edistää yksilön toimintaa, edesauttaa selviämään stressaavissa tilanteissa ja voi ennaltaehkäistä haitallista käytöstä. (Demaray ym. 2005, 2.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimustehtävä

Opinnäytetyöni tavoite oli kehittää palvelumuotoilun keinoja hyödyntäen koulukuraattoripalveluja Nokian kaupungin esiopetuksessa yhdessä koulukuraattorien ja esiopetuksen henkilökunnan kanssa. Kartoitin esiopetuksen henkilöstön tietämystä kuraattoripalveluista ja analysoin heidän kertomanaan millaisia ovat tämän hetkiset tarpeet ja toiveet kuraattoripalvelujen suhteen.

Tutkimustehtävänäni oli kolmiportainen.

1. Tutkin, mitä esiopetuksen työntekijät tietävät opiskeluhoollon koulukuraattoripalveluista tutkimuksen tekohetkellä.
2. Analysoin, millaisia tarpeita esiopetuksen piirissä olevilla oppilailla ja heidän perheillään on esiopetuksen henkilöstön välittämänä.
3. Edeltäviä analyysejä hyödyntäen laadin esimerkinomaiset palvelupolkukuvaukset koulukuraattorin palveluista henkilökunnalle.

Opinnäytetyöni toimintatutkimuksellisen prosessin ja laadittavien palvelupolkukuvauksen tavoitteena oli selkeyttää koulukuraattorien roolia esiopetuksessa. Tavoitteena oli myös helpottaa oikea-aikaisen avun saamista ja vahvistaa verkostomaista yhteistyötä esiopetuksen toimijoiden välillä.

3.2 Laadullinen toimintatutkimus ja palvelumuotoilu

Opinnäytetyöni oli laadullinen toimintatutkimus. Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa tutkija toimii itse aineiston kerääjänä. Tutkija tekee tutkimuksen aineistonkeruuta ja tutkimustehtäviä koskevia ratkaisuja tutkimuksen edetessä sitä mukaa, kun ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä lisääntyy. Samoin tutkimuksen alkuvaiheessa

hahmotellut teoriat täsmentyvät ja aineistolähtöiset näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät usein tutkimusprosessin edetessä. (Valli 2018b, 73, 78.) Myös oman tutkimukseni tutkimustehtävä ja aineistonkeruuta koskevat ratkaisut rakentuivat ja täsmentyivät prosessinomaisesti tutkimukseni edetessä.

Laadulliselle eli kvalitatiiviselle tutkimukselle on ominaista keskittyä tutkittavan kohteen ja ilmiön ymmärtämiseen ikään kuin sisältäpäin. Tutkija pyrkii tuomaan esiin merkityksiä, joita tutkittavat henkilöt antavat eri ilmiöille. Tutkittavalla kohteella voidaan ajatella olevan oma ajattelutapansa ja käsitteistö, jotka tuodaan esille tutkimuksen myötä ja joita käytetään keskeisenä tulkintojen ja analyysin välineenä. (Valli 2018b, 78–79.) Laadullista tutkimusta käytetään eri aloilla esimerkiksi asiantuntijuuden kehittämisen tutkimiseen. Sen avulla voidaan tutkia muun muassa ammattialan erilaisia ammatillisia toimintamalleja. (Vilka 2021a, 18.) Tutkimuksessani tutkimuksen kohteena oli koulukuraattorin ammatti ja kuraattorin työhön liittyvien toimintamallien kehittämistarpeiden kartoitus ja kehittäminen.

Toimintatutkimuksessa vaikutetaan tilanteeseen tai toimintaan, ei ainoastaan kuvata, ymmärretä ja selitetä sitä. Toimintatutkimuksessa kohderyhmä on aktiivisesti osa tutkimusprosessia. (Kuula 1999, 208.) Vilkan mukaan toimintatutkimuksen painopiste on nykyisin siirtynyt tutkijakeskeisyydestä juuri kaikkien osapuolien osallistumista painottavaan suuntaan (Vilka 2021a, 177). Tämä painotus näkyi myös tässä tutkimuksessa, sillä tutkimukseen osallistuneilla oli tärkeä rooli tutkimuksen toteuttamisessa.

Toimintatutkimus ei ole varsinainen tutkimusmenetelmä vaan pikemminkin lähestymistapa, joka yhdistää käytännön kehittämisen ja tutkimuksen. Toimintatutkimusta ohjaa juuri käytännöllinen intressi; halutaan selvittää, miten asiat voi tehdä paremmin. Toimintatutkimus onkin tutkimusta toiminnan sisällä toiminnan kehittämistä varten. Teoria nähdään tässä lähestymistavassa käytännön toisena puolella, ei erillisenä osana. Ajatellaan, että teoria on sisällä käytännöissä, joskin usein piilevänä tietona. Yksi toimintatutkimuksen tarkoitus on tuoda esiin ja keskustelun kohteeksi tämä hiljainen tieto. (Valli 2018a, 215–2016.)

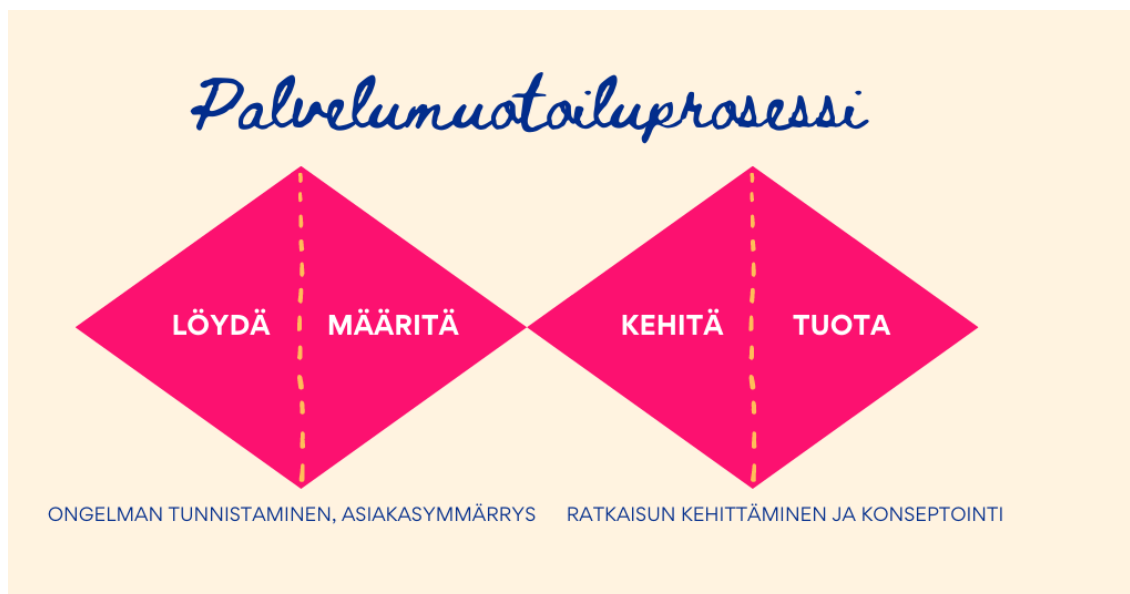
Tutkimuksen yksi tärkein elementti on tutkimuskysymys tai tutkimusongelma. Laaditaan tarkka kysymys, johon pyritään tutkimuksen keinoin löytämään vastaus. Toimintatutkimuksessa lähtöasetelma on toinen. Siinä määritellään ensin tutkimuksen tehtävä. Perinteisessä tutkimuksessa lähdetään usein liikkeelle teoreettisesta intressistä, kun taas toimintatutkimuksen keskiössä on käytännön hyöty eli käytäntöön sovellettava ja hyödynnettävä tieto. (Valli 2018a, 220.) Ojasalo, Moisanen ja Ritasalo selventävät, että toimintatutkimuksessa tuotetaan tietoa toiminnasta ja muutoksesta. Siinä vastataan usein kysymyksiin siitä, miten tutkittavat kohteet voivat muuttua ja miksi ne eivät muutu. Tästä näkökulmasta on hyvä huomioida, että tutkimuksen seurauksena muutos voi tapahtua tai olla tapahtumatta. Se ei siis aina johda tavoiteltuun tilanteeseen. (Ojasalo ym. 2014, 59.)

Palvelumuotoilu

Sovelsin tutkimukseni toteuttamisessa palvelumuotoilun keinoja. Mäkinen (2018) kuvaa, että palvelumuotoilussa on kyse luovuuden ja tietotaidon siirtymisestä ihmisten välillä. Kyse on pitkälti vuorovaikutuksesta, jonka avulla kehitettävästä asiasta, eli palvelusta, saadaan tärkeää tietoa. (Mäkinen 2018, 25.) Palvelumuotoilun avulla palveluista kehitetään toimivia ja laadukkaita. Palvelumuotoilun ytimessä on asiakasymmärrys, joka perustuu asiakkailta ja asiakkaista kerättyyn tietoon. Kokonaisvaltainen näkemys palvelusta ja visuaaliset menetelmät sekä interatiivinen eli toistollinen tai syklinen kehittäminen, jota tehdään yhdessä, voivat tuottaa piilossa olevia ja yllättäviäkin ratkaisuja ja mahdollisuuksia palvelujen suhteen. (Ahonen 2019, 35.) Keskeinen palvelumuotoilun periaate asiakasymmärryksen lisäksi on yhteiskehittäminen. Eri osapuolten mielipiteitä ja ajatuksia kartoitetaan, vaikka viimekädessä päätöksenteko ja ratkaisut ovat palvelumuotoilun toteuttajilla tai tilaajilla. (Tuulaniemi 2011, 71, 126.)

Sovelsin tutkimuksessani palvelumuotoilua erityisesti ymmärryksen kartoittamisessa ja yhteiskehittämisen keinona. Edellä kuvatut learning café ja fasilitointi linkittyvät palvelumuotoilun kenttään ja menetelmiin. Yhteiskehittäminen toteutui tutkimuksessani koko tutkimusprosessin ajan. Pidimme kuraattorien kanssa monia Teams-etäyhteydellä toteutettuja suunnittelupalavereja ja vaihdoimme niiden

väliaikana tietoja ja ajatuksia sähköpostin välityksellä. Palvelumuotoiluprosessia (kuvio 2), joka voidaan Koiviston, Säynäjäkankaan ja Forsbergin (2019) mukaan määritellä neljän päävaiheen kautta, ei viety tutkimuksessani kokonaisuudessaan läpi. Prosessin neljä vaihetta, jotka ovat ”löydä, määritä, kehitä ja tuota”, voidaan jakaa kahteen osaan eli ongelman tunnistamiseen ja asiakasymmärrykseen sekä ratkaisun kehittämiseen ja konseptointiin. (Koivisto, Säynäjäkangas & Forsberg 2019, 43.)

KUVIO 2. Palvelumuotoiluprosessin tuplatimanttimalli (mukaillen Koivisto, Säynäjäkangas & Forsberg 2019)

Hankin tutkimuksessani asiakasymmärrystä, eli tietoa siitä, millaisia tarpeita esiopetuksen oppilaille ja heidän perheillään on koulukuraattorien työn suhteen, esiopetuksen henkilöstön kertomana eli toisen käden tietona. Tämän vuoksi tutkimuksessani ei käytetty varsinaista palvelumuotoilua vaan sen soveltamista. Palvelumuotoiluprosessin näkökulmasta tutkimuksessani voidaankin pitää asiakaina esiopetuksen henkilöstöä, ei esiopetuksen oppilaita. Palvelumuotoiluprosessin lopputuotoksena tehtävä kokonaisvaltainen palvelun konseptointi, sen testaus ja muokkaus saadun palautteen perusteella rajattiin tässä tutkimuksessa toteutuksen ulkopuolelle. Laadin tuloksien pohjalta visuaaliset selvitykset kehittämisajatuksista ja esimerkinomaiset palvelupolkumallinnukset kuraattoripalveluista eli visualisoin tuloksia ja esiopetuksen kuraattoripalveluja.

Visualisointi tarkoittaa Tuulaniemen mukaan jonkin asian tekemistä näkemällä havaittavaksi. Visualisointi auttaa minkä tahansa tiedon ymmärtämistä. Se nähdään palvelumuotoilussa keskeisenä suunnittelu- ja kommunikaatiovälineenä, jonka avulla voidaan luoda myös yhteistä ymmärrystä suunnitteluryhmän kesken. Visualisointi voi olla teknisesti hyvin monenlaista, kuten piirroksia, muovailuja, animaatiota tai taulukkoja. (Tuulaniemi 2011, 125.)

Aineiston keruu ja analysointi

Opinnäytetyöni aineisto kerättiin esitietokyselyn ja työpajan avulla. Niiden sisältö muodostettiin yhdessä koulukuraattorien kanssa. Kyselylomaketta suunniteltaessa on tiedettävä tutkimuksen tavoite, eli mihin kysymyksiin ollaan hakemassa vastauksia (Heikkilä 2004, 47.) Myös tutkimuksen teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet olisi hyvä olla halussa lomaketta suunniteltaessa. Tarkoitus ei ole kysyä asioita vain satunnaisesti vaan täsmällisesti tutkimuksen viitekehukseen kytkeytyen. Kyselylomakkeen kysymykset jaotellaan monivalintakysymyksiin, avoimiin kysymyksiin ja sekamuotoisiin kysymyksiin. (Vilka 2021b.) Esitietokyselyn kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, niihin sai vastata omin sanoin kirjallisesti.

Esiopetuksen toimipisteille lähetettiin vapaamuotoinen esitietokysely (liite 1) huhtikuun 2021 lopussa. Vastausaikaa oli parisen viikkoa. Esitietokyselyn tarkoituksena oli saada selville esiopetuksen henkilöstön sen hetkinen ymmärrys koulukuraattoripalveluista ja kartoittaa toiveita työpajan teemojen suhteen. Pyysin saattekirjeessä, että esiopetuksen työntekijät keskustelisivat kuraattoripalveluista tiimissään, laatisivat keskustelusta vapaamuotoisen muistion ja lähettäisivät sen minulle. Keskustelua ohjaavia kysymyksiä oli kolme:

- Mitä tiedätte tällä hetkellä esiopetuksen kuraattoripalveluista Nokialla?
- Millaisia toiveita teillä on esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen suhteen?
- Mitä asioita haluaisitte työstää työpajassa esiopetuksen koulukuraattoripalveluihin liittyen?

Kysely lähetettiin keskitetysti Nokian kaupungin esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen hallintoyksikön avustuksella kaikkiin 16:een Nokian kaupungin esiopetusyksikköön. Esitietokyselyyn tuli kootut vastaukset neljästä eri yksiköstä. Vastaukset analysoitiin kysymyskohtaisesti teemoitellen. Teemat tarkoittavat Saaranen-Kauppisen ja Puusniekan (nd.) mukaan keskeisiä aiheita. Niitä muodostetaan aineistolähtöisessä analyysitavassa etsimällä tekstimassasta siinä olevia yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Aineistoa voidaan jakaa ja ryhmitellä esimerkiksi taulukoinnin avulla, jolloin samankaltaiset aiheet laitetaan samaan sarakkeeseen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka nd.) Esikyselyn teemoittelu oli selkeää, sillä vastaukset olivat tiiviitä ja kysymykset ohjasivat jo valmiiksi niiden aihekokonaisuuksia.

Learning café - työskentely ja fasilitointi

Toimintatutkimuksessa käytetyt menetelmät ovat osallistavia. Niiden avulla on mahdollista tuoda esille ihmisten hiljaista tietoa, ammattitaitoa ja kokemusta. Tämä laajentaa kehittämistyön näkökulmaa virallista aineistoa syvemmin. Toimintatutkimuksessa yleisimmin käytetty menetelmä on toimijoiden yhteiset keskustelut. (Ojasalo ym. 2014, 61–62.) Sovelsin tutkimukseni työpajatyöskentelyssä learning café -menetelmää keskustelujen alustana. Päädyimme siihen, että työpaja perustuisi dialogisuuteen, jossa yhdessä keskustellen tutkimuksen kannalta oleelliset asiat nousisivat esille. Learning café - menetelmä tuki tätä tavoitetta.

Learning cafén eli oppimiskahvilan avulla saadaan tietoa siitä, millaisia käsityksiä ihmisillä on tutkittavasta tai kehitettävästä asiasta. Tutkimustehtävät tai tutkimuskysymykset voidaan jakaa muutamaaan aiheeseen tai väitteeseen, joista kahvilan osallistujat keskustelevalta. Jokaiselle kysymykselle varataan oma pöytä tai virtuaalikalvissa oma ryhmä. Kussakin pöydässä on kerrallaan viidestä kahdeksaan henkilöä, joista muodostuu oppimiskahvilaryhmät. Ryhmät kiertävät sovitulla tavalla eri pöydissä. Jokaisen pöydän kohdalla ryhmäläiset kirjoittavat muistiin keskeiset asiat keskustelustaan. Oppimiskahvilan vetäjä huolehtii aikataulusta ja vaihdoista eri pöytien välillä. Työskentelyn lopuksi vedetään yhteen eri pöytien keskustelut kaikkien ryhmien kanssa yhteisesti. (Vilka 2021a, 88.)

Kesäkuussa 2021 järjestettyyn työpajaan osallistuivat koulukuraattorit, joiden työalueeseen kuului erityisesti esiopetus. Tutkimuksen alkuvaiheessa oli mukana kolme kuraattoria. Työpajaan kutsuttiin esiopetuksen henkilöstöä esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen hallintoyksikön avustuksella. Työpajaan osallistui yhteensä yhdeksän eri esiopetuspaikkojen henkilöstöön kuuluvaa työntekijää. Ammattiryhminä olivat edustettuina esiopetuksen opettaja, esiopetuksen ohjaaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja varhaiskasvatuksen erityissosionomi. Koulukuraattorit osallistui kaksi, sillä kolmantena tutkimuksessa mukana ollut kuraattori vaihtoi työtehtäviä tutkimuksen aikana.

Learning cafén sisältö suunniteltiin esitutkimuksen pohjalta (liite 2). Työpajalle tuli selkeät sisällöt, joita tarkasteltiin sekä yhteisöllisen että yksilöllisen koulukuraattorityön kautta. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia tarpeita esikoululaisilla ja heidän perheillään oli koulukuraattorien toteuttamalle työlle esiopetuksen henkilöstön kertomana. Kartoitettiin myös millaisia toiveita kuraattoripalveluille ja yhteistyölle henkilöstöllä oli. Tällaisen jaon toivottiin auttavan erottamaan esiopetuksen henkilökunnan omat toiveet esikoululaisten ja heidän vanhempensa toiveista.

Työpajan tavoitteena oli myös ideoida toimintatapoja, miten koulukuraattorien asiantuntemusta voitaisiin hyödyntää esiopetuksen arjessa ja millaisia toimintatavat voisivat olla käytännössä. Koska esiopetuksen henkilöstön pohjatiedot koulukuraattoripalveluista olivat melko niukat, koulukuraattorit pitivät työpajan aluksi pienen alustuksen omasta työstään.

Työpajan aika oli rajattu esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen hallintoyksikön suosituksesta kahteen tuntiin, sillä esiopetuksen henkilöstön oli resurssien vuoksi hankala irrottautua toimipisteiltään pidemmäksi aikaa. Rajattu aika tarkoitti sitä, että työpajan aikataulutusta täytyi suunnitella hyvin ja siitä oli pidettävä kiinni. Lähetin osallistujille infokirjeen työpajaa koskien sähköpostitse (liite 3). Siinä oli muun muassa ennakoon perehdyttäviksi linkit Nokian kaupungin esiopetuksen oppilashuollon internetsivustolle ja Nokian kaupungin esi- ja perusopetuksen oppilashuollon käsikirjaan.

Learning cafén tutkimusaineisto muodostuu pöytien muistiinpanoista, vetäjän tai vetäjien omista muistiinpanoista ja havainnoista. Usein yhteiskeskustelu nauhoitetaan ja litteroidaan, joskus keskustelut myös videoidaan. (Vilkkä 2021a, 88–89.) Tutkimukseni tutkimusaineisto koostui pöytien muistiinpanoista sekä tutkijan sekä kahden keskustelun fasilitaattoreina toimineiden koulukuraattorien muistiinpanoista. Keskustelua ei nauhoitettu tutkimuksen toimeksiantajan toiveesta. Tämä seikka huomiotiin muistuttamalla osallistujia muistiinpanojen tärkeydestä ja tekemällä itse huolelliset muistiinpanot keskusteluista. Learning cafén jälkeen sen anti vielä reflektotiin ja näistä havainnoista tehtiin muistiinpanot.

Summa ja Tuominen kuvaavat fasilitoinnin olevan ryhmälähtöisen toiminnan johtamista ja johdattamista kohti yhteistä päämäärää. Fasilitoinnin menetelmien on tarkoitus edistää ja helpottaa ryhmien toimintaa, lisätä luovuutta ja vapauttaa jokaisen asiantuntemus yhteiseen käyttöön. Lähtökohtana on ajatus siitä, että ryhmä itse on paras asiantuntija. Fasilitoinnin tavoitteena on toivottujen tulosten ohella myös ajan tehokas käyttö. Fasilitaattori on ryhmäprosessin vetäjä, joka keskittyy ryhmän toimintaan, auttaa sitä ideoimaan, tekemään päätöksiä ja ratkaisemaan ongelmia. Fasilitaattorilta edellytetään hyviä ihmissuhdetaitoja, kykyä esittää rakentavia kysymyksiä ja tiivistämisen taitoa etenkin ryhmän ehdotusten ja päätösten suhteen. Tärkeimmäksi fasilitaattorin työkaluksi Summa ja Tuominen määrittelevät fasilitaattorin oman asenteen, eli usko ja sitoutuminen siihen näkemykseen, että ryhmässä on kyky ideoida, tuottaa ratkaisuja ja arvoida työtään. (Summa & Tuominen 2009, 8–10.)

Hyödynsin learning caféssa etenkin Sipponen-Damonten kirjan Varmuutta fasilitointiin (2020) käytännön fasilitointimetodeja. Ne voitaisiin kiteyttää seuraavasti. Valmistele hyvin ja rakenna tarkoituksenmukainen ryhmäprosessi, luo ja ylläpidä osallistava ilmapiiri, johdata ryhmää sovitussa aikataulussa eteenpäin ja saata ryhmäprosessi tarkoituksenmukaiseen ja hyödylliseen lopputulemaan. Fasilitointi saa olla tekijänsä näköistä. (Sipponen-Damonte 2020.) Erityisesti tämä ulottuvuus näkyi tutkimukseni learning caféssa. Learning café toteutettiin Nokialla yhden alakoulun luokassa. Kokoavana visuaalisena teemana oli piknik. Luokka oli lavastettu retrokuosisilla kankailla ja piknik-rekvisiitilla iloisen näköiseksi. Myös learning caféssa käytetyt muut materiaalit, tarvikkeet ja Power Point -diat mukailivat teemaa (liite 4).

Sipponen-Damonten kuvailemista fasilitoinnin erityisistä menetelmistä sovellettiin esittäytymistä säätilojen avulla, odotusmatriisia, jossa sanoitetaan odotukset itselle, toisille ja työpajalle, me-we-us -pohdintamenetelmää sekä palautejanaa. (Sipponen-Damonte 2020.) Käytin myös omaa luovuuttani fasilitoinnissa kehittämällä esimerkiksi kylmälaukulta näyttävän paperin, johon kirjattiin muistiin sellaisia tutkittavan aiheen ulkopuolelta nousevia asioita, joita olisi jossain muussa yhteydessä tärkeä käsitellä.

Pyysin learning café -työpajan lopuksi osallistujilta palautetta siitä. Jaoin työpajan lopussa osallistujille paperit, joihin pyysin heitä piirtämään janan, jonka toisessa päässä oli + ja toisessa - merkki. Pyysin osallistujia kirjoittamaan, mikä meni työpajassa hyvin, ja missä oli parannettavaa. Kaikki osallistujat antoivat palautetta.

Palautteen perusteella työpaja oli onnistunut. Eniten positiivista palautetta tuli työpajan ilmapiiristä. Onnistuin yhdessä kuraattorien kanssa tunnelman muotoilussa. Ilmapiirin sanottiin olevan hyvä ja rento, työpajan yhteisöllinen ja hetken iloinen ja positiivinen. Ymmärrän fasilitoinnin merkityksen kehittämistyössä ja panostin siihen tietoisesti. Palautteiden mukaan työpaja kutsuineen ja ennakkotehtävineen oli hyvin suunniteltu ja sillä oli selkeä rakenne. Samoin työpajan aikainen ohjaus oli hyvää ja selkeää. Myös työpajan visuaalinen ilme ja toteutus olivat onnistuneita palautteiden perusteella. Hyvällä fasilitoinnilla voidaan vaikuttaa positiivisesti työskentelyyn. Sen avulla voidaan luoda hedelmällinen ilmapiirin keskustelulle ja edesauttaa työskentelyn tavoitteisiin pääsemistä.

Työpaja oli onnistunut myös sisällöllisesti. Palautteissa mainittiin muun muassa, että siinä oli tärkeitä kohtaamisia, loistavia ideoita, uusia ajatuksia ja hyviä keskusteluja. Yksittäiset onnistumiset koskivat hyvää ryhmäkokoa, työpajaa kehittämisen työvälineenä ja aktiivisia, innostuvia kuraattoreja.

Kehitettävää oli eniten työpajan aikataulutuksessa. Aikataulun mainittiin olleen tiukka ja ajan lyhyt. Se riitti juuri ja juuri tai loppui kesken. Myös napakampaa aikataulussa pysymistä toivottiin. Tiesin jo suunnitteluvaiheessa aikataulun olevan tiukka, mutta sille ei oikein ollut vaihtoehtoja. Työpajan työskentelytilanteessa oli haastavaa pysyä suunnitellussa aikataulussa, kun pöytäkeskustelut kävivät

vilkkaina. Nyt jälkeenpäin ymmärrän, että olisi pitänyt tarkemmin kuulostella keskustelujen sisältöä, sillä niissä saattoi olla ”turhaa juttelua”, niin kuin yhdessä palautteessa mainittiin. Kahdessa palautteessa mainittiin työpajan sisällön olleen vähän saman toistoa ja yhdessä palautteessa ennakkotehtävän ajoitus kevääseen oli huono. Työpajan alussa olisi voinut avata vielä tarkemmin työpajan teemaa ja kulkua, eli esimerkiksi sitä, että esiopetuksen kuraattoripalveluja tarkastellaan sekä eskarien että henkilöstön näkökulmasta. Tämä olisi saattanut vähentää toiston tunnetta.

Aineiston analysointi

Analysoin tutkimusaineistoni aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin. Siinä lähdetään liikkeelle aineistosta, joka eritellään ja käsitteellistetään (Vilka 2021a, 159). Analysoinnin päämääränä on nostaa esille, tiivistää ja yleistää aineistossa esiintyvät merkitykset niin, että informaatioarvo säilyy. Esille nostetaan keskeisimmät asiat huolimatta siitä, mitä aiemmat tutkimukset tai teoriatieto indikoi. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 271.) Aineistolähtöisessä analyysissä teoria pyritään rakentamaan aineistosta käsin (Valli 2018b, 212).

Aineistolähtöinen analyysi on vaiheittain etenevä prosessi. Aineistoon perehdytään ensin joko lukemalla, kuuntelemalla tai katselemalla ja litteroimalla puhe kirjoitettuun muotoon. Tämän jälkeen syvennyttään aineiston sisältöön ja redusoidaan eli pelkistetään alkuperäisdata. Siinä kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen aines karsitaan pois. Seuraavaksi pelkistetystä aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia eli klusteroidaan aineisto. Siinä samaa asiaa kuvaavat ilmiöt yhdistetään samaksi ryhmäksi, josta muodostuu oma alaluokka. Tätä vaihetta ilmiöiden yhdistelystä ja luokittelusta kutsutaan abstrahoinniksi. Alaluokkien jälkeen ilmiöistä muodostetaan yläluokat ja viimeisessä vaiheessa luodaan pääluokat ja kokoavat käsitteet. (Tuomi & Sarajärvi 2017, 273–281.)

Noudatin tutkimuksessani aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessia. Kävin aineiston läpi lukemalla ja kirjoitin sen puhtaaksi helposti luettavaan muotoon. Syvennyin aineistoon, redusoin sen ja etsin siitä yhtäläisyyksiä, jotka värikooda-

sin. Värikoodien avulla yhtäläisyyksistä muodostettiin alaluokkia eri teemojen mukaan. Teemoittelun avulla löydettiin ilmiöitä koskevat pääluokat. Esimerkiksi eskareista lähtöisin olevien tarpeiden pääluokiksi muodostuivat vanhemmuuden tuki, sosiaaliset taidot, kiusaaminen ja yksittäiset haasteet ja tarpeet. Kokoavina käsitteinä olivat koulukuraattoripalvelujen yhteisöllinen ja yksilöllinen työ. Tarpeita koskeva abstrahointiprosessin otos on kuvattu liitteessä 5.

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Esitietokysely ja odotukset työpajalta

Esitietokyselyn avulla selvitin, mitä esiopetuksen työntekijät tiesivät koulukuraattorien palveluista tutkimuksen tekohetkellä. Lisäksi kysyin, millaisia toiveita heillä on esiopetuksen kuraattoripalvelujen suhteen ja mitä aiheita kuraattoripalveluihin liittyen he haluaisivat käsitellä työpajassa.

Esitietokyselyyn tuli vastaukset neljästä eri yksiköstä: kolmesta esiopetusyksiköstä ja yhdestä yhteisestä varhaiskasvatuksen yksiköstä. Vastaukset olivat tehtävänannon mukaisesti napakoita, tällä haluttiin välttää korkeaa kynnystä vastaamiselle.

Tietämys esiopetuksen koulukuraattoripalveluista vaihteli perustasolta käytännön kokemuksesta saatuun syvempään ymmärrykseen (kuvio 3). Tiedettiin, että esiopetuksen koulukuraattoripalvelut ovat lakisääteisiä ja että jokaiselle esiopetusyksikölle on nimetty oma kuraattori, johon voi olla tarvittaessa yhteydessä. Yhdessä vastauksista ei tiedetty käytännön tasolla koulukuraattoripalveluista oikeastaan mitään, eikä tiedetty mitä palveluja kuraattori voisi tarjota. Toisessa vastauksessa taas kuraattoripalvelut olivat tuttuja ja niiden kautta oli saatu apua yksittäisille lapsille.

Jokaiseen esiopetukseen on nimetty oma kuraattori.

Tiedän, että esiopetus kuuluu koulun koulukuraattorien palvelujen piiriin, mutta en ole ollut tekemisissä tai tavannut kuraattoria enkä oikeastaan tiedä, mitä palveluja hän voisi tarjota.

Se on lakisääteistä ja sitä on saatavilla, kun sitä osaa pyytää. Esimerkiksi kouluun menoa jännittänyt lapsi pääsi kuraattorin kanssa tutustumaan kouluun, kun yhteinen tutustuminen oli peruttu koronan takia.

KUVIO 3. Osallistujien pohjatiedot kuraattoripalveluista

Toiveet esiopetuksen kuraattoripalvelujen suhteen olivat konkreettisia, ja vastauksissa nousivat esiin erilaiset seikat. Toivottiin koulukuraattorin tuloa mukaan vanhempainiltoihin ja syyskauden vierailua esiopetusryhmään yhteisöllisyyden näkökulmasta. Esille nousi myös toive vanhemmille suunnatusta esitteestä, josta selviäisi, millaisissa tapauksissa kuraattoripalveluja voisi käyttää. Haluttiin myös selkiyttää koulukuraattorien palveluja suhteessa kaupungin varhaiskasvatuksen sosionomin palveluihin.

Vanhempainiltoihin kuraattori mukaan/kertomaan ajankohtaisista asioista.

En oikein osaa esittää toiveita. Ehkä olisi hyvä selkiyttää, mitkä ovat koulukuraattorin palvelut (versus kaupungilla olevaan varhaiskasvatuksen sosionomin palveluihin).

Olisiko lain mukaan mahdollista, että kuraattori tulisi syksyllä esiopetusryhmään käymään yhteisöllisyyden näkökulmasta.

Toiveet työpajassa käsiteltäville aiheille olivat yhteneväisiä. Haluttiin tutustua koulukuraattorin työnkuvaan, saada konkreettisia esimerkkejä, miten koulukuraattoripalveluja voitaisiin hyödyntää esiopetuksessa sekä selkiyttää toimintatapoja.

Toimintatapojen selkeytyminen.

Olisi ihan kiva tutustua kuraattorin työnkuvaan ja minkälaisissa asioissa hän voisi esiopetuksen oppilaita ja heidän perheitään auttaa ja tukea.

Esitietokyselyn vastaukset käytiin lävitse yhdessä työpajaan osallistuneiden koulukuraattorien kanssa. Vastaukset olivat osaltaan ennakko-oletusten suuntaisia. Kuraattorien ymmärryksen mukaan esiopetuksen henkilökunnalla ei ole välttämättä syvällistä tietoa siitä, mitä koulukuraattoripalvelut pitävät sisällään ja millainen rooli kuraattoreilla on oppilashuollossa. Olin itse saanut käsityksen tästä myös esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen hallinnon suunnalta tutkimusprosessini myötä. Opinnäytetyöni aihe sai myönteisen vastaanoton sen ajankohtaisuuden myötä.

Työpajan osallistujien odotukset työpajalta

Learnin cafén aluksi kartoitettiin osallistujien toiveita työpajaa kohtaan (kuvio 4). Niissä nousi esille toive saada selkeyttä ja ymmärrystä koulukuraattoripalveluja kohtaan ja koulukuraattorin työnkuvaan ja rooliin suhteessa muihin oppilashuollon ja esiopetuksen parissa olevien varhaiskasvatuksen ammattilaisiin.

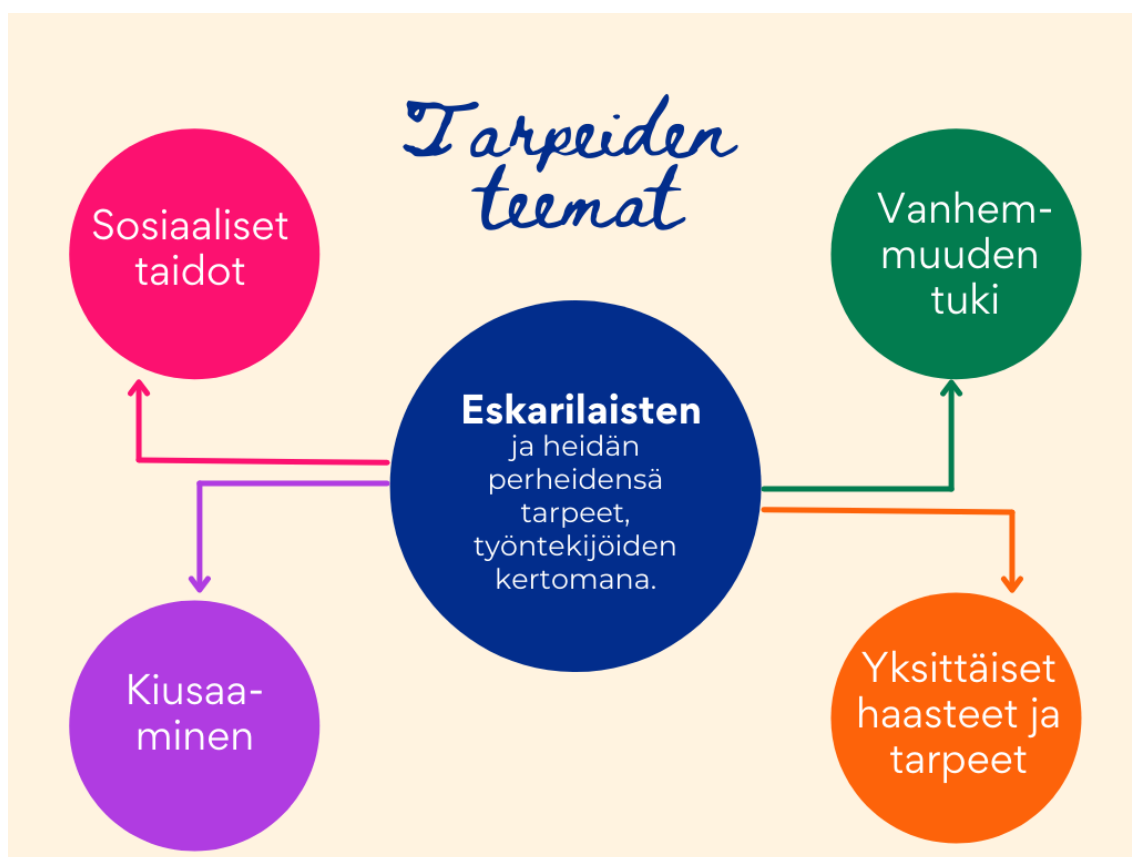
KUVIO 4. Työpajan osallistujien odotukset työpajaa kohtaan

Työntekijät halusivat saada varmuutta siihen, millaisissa asioissa kuraattoriin voi olla yhteydessä, ja millaista yhteistyö voisi olla, kun ei olla tuttuja entuudestaan. Myös tutustumisen tarve nousi esille, on helpompi olla yhteydessä, kun tuntee toisen. Toivottiin myös tietoa siitä, miten jutella ja tiedottaa perheille palvelusta. Työpajan toivottiin myös vahvistavan yhteistyötä.

4.2 Esikoululaisten ja heidän perheidensä tarvekuvaukset

Ensimmäisellä learning café -kierroksella keskusteltiin, millaisia eskareista ja heidän perheistään lähtöisin olevia tarpeita on koulukuraattorien toteuttamalle työlle yhteisöllisen ja yksilöllisen työn kannalta. Tarpeita kartoitettiin esiopetuksen henkilöstön välittämällä. Pöydän ääressä käydyistä keskusteluista tehtiin muistiinpanot, samoin kuin niiden jälkeen käydyistä yhteisestä keskustelusta. Yhteisessä keskustelussa käytiin läpi pöydissä käydyt keskustelut, jolloin niitä pystyttiin vielä tarkentamaan ja täydentämään.

Sekä yhteisöllisestä että yksilöllisestä työstä nousi esille selkeä tarve vanhemmuuden tukemiselle, sosiaalisten taitojen tukemiselle niin ryhmä- kuin yksilötasolla ja kiusaaminen ilmiönä (kuvio 5). Nämä teemat nousivat esiin myös tutkimukseni teoreettisessa taustoituksessa olleessa lapsen hyvinvointimallissa (Minkkinen 2015).

KUVIO 5. Esikoululaisten ja heidän perheidensä tarpeet

Yhteisöllisen työn kannalta nousi selkeästi esille kolme kokonaisuutta, jotka olivat vanhemmuuden tuki, ryhmädynamiikkaan ja sosiaalisiin taitoihin liittyvät seikat

sekä kiusaaminen ilmiönä. Vanhemmuuden tuen tarpeet liittyivät vanhempiin kohdistuvaan asennetyöhön ja vanhempien rohkaisuun: Koettiin, että vanhemmat tarvitsevat ymmärrystä siihen, että lapsella on oikeus tukipalveluihin ja että perheet ja heidän tilanteet ovat erilaisia. Koettiin myös, että vanhemmat tarvitsevat rohkaisua ja tukea vanhemmuuteensa esimerkiksi rajojen asettamisessa esiopetusikäisen lapsen kanssa.

Vanhemmuuden tuki: asennetyö, vanhempiin kohdistuva. Lapsen oikeus palveluihin. Lapsella ei vikaa, vaikka ohjataan näihin palveluihin.

Vanhemmuus, millainen eskarilainen on.

Perheiden erilaisuus, vanhempien rohkaisu.

Näkökulma on yhteneväinen Minkkisen (2015) mallin kanssa. Lapsen hyvinvointimallissa vanhemmilla tai huoltajilla on merkittävä rooli lapsen hyvinvoinnin kannalta, etenkin mitä pienemmistä lapsista on kyse. Vanhemmat muodostavat yhdessä muiden lapsen elämässä mukana olevien aikuisten kanssa hoivakehän, jonka kautta lapsi saa esimerkiksi hoivaa ja kasvatusta. Vanhempien tukeminen vaikuttaa lapsen hyvinvointiin sekä välillisesti että suoraan. Mitä tasapainoisempi suhde lapsella on vanhempiinsa ja mitä positiivisempi vuorovaikutussuhde heidän välillään on, sitä paremmat edellytykset lapsella on voida hyvin. (Minkkinen 2015.) Välillisesti vanhemmat vaikuttavat lapsen hyvinvointiin esimerkiksi huolehtimalla siitä, että lapsi saa tarvitsemiansa tukipalveluja.

Ryhmään liittyvissä tarpeissa nousivat esille ryhmädynamiikan haasteet, akuuttien muutosten tuomat reagoinnit ryhmässä ja sosiaalisten taitojen tukeminen esimerkiksi kaveritaitoina, arvostuksessa muita kohtaan ja tapakasvatuksena. Kiusaaminen ilmiönä nousi myös esille. Näillä on suora yhteys lapsen hyvinvointiin Minkkisen (2015) tutkimuksen mukaan. Lapsen kokemana turvattomuus ja sosiaaliset ongelmat tai haasteet heijastuvat hänen hyvinvointiinsa sitä heikentävästi (Minkkinen 2015). Ryhmään linkittyneinä yksittäisinä tarpeina mainittiin seksuaalikasvatus sekä digimaailma ja sen tuomat vaikutukset lasten elämään.

Ryhmädynamiikka, ryhmän käytöshaasteet.

Muutokset ja reagoinnit siihen ryhmässä / akuutit tilanteet.

Tapakasvatus, arvostus muita kohtaan.

Kiusaaminen, pienet lapset, niiden arjessa ohjaaminen.

Kaverisuhteet -> kuraattori työstää asiaa yhdessä lasten kanssa, ketä asia koskee.

Yksilöllisen työn kannalta yksi selkeimmin esille noussut tarve oli vanhemmuuden tukeminen. Nähtiin, että esimerkiksi esiopetusikäisten lasten haasteet, kuten poissaolot, myöhästelyt ja kotoa karkailut ovat yhteydessä vanhemmuuteen. Esille nousi myös nepsy-lasten vanhempien tukeminen. Yksilöllisen kuraattorityön tarpeissa on myös yhteneväisyys Minkkisen (2015) luomaan lapsen hyvinvointimalliin. Vanhemmilla on suora yhteys lapsen hyvinvoinnin perusulottuvuuksiin, joita ovat ”fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja aineellinen hyvinvointi” (Minkkinen 2015).

Vanhemmuuden tuki eskari-ikäisten kanssa. Erilaiset asiat, rajojen asettaminen.

Vanhemmuus: lapsen tunne-elämän haasteet, aistiyliherkkyys, kuormittuvuus, kotoa karkailu.

Vanhempien tukeminen kestämään lapsen haastavaa käytöstä. Ei välttämättä kyse erityisyydestä. Ikään kuuluva uhma -> rajojen asettaminen -> keinoja vanhemmille.

Kiusaaminen ja siihen liittyvät kiusaajan ja kiusatun roolit sekä niihin liittyvä leimaantuminen nousivat myös esille yksilöllisen työn tarpeita koskien. Yksittäisinä yksilöllisinä haasteina nähtiin itsetunto-ongelmat, jännittäminen ja arkuus, tunne-elämän haasteet ja erilaiset aistiyliherkkyudet ja lapsen kuormittuvuus, joihin yksilöllinen kuraattorityö linkittyy. Näihin liittyen pidettiin tärkeänä erityisesti nivelvaiheen kuraattorityötä ja yhteistyötä esiopetuksen ja koulun välillä.

Kiusaajan ja kiusatun roolit ja leimaantuminen. Kiusaajan rooli >< kiusatuksi tulemisen vahva leima -> kuraattorin tuki.

Nivelvaihe: jännittäjät, tutustumiset.

Itsetunto-ongelmat

4.3 Esiopetuksen henkilöstön toiveet ja kehittämissuhteet

Toisena kohtana työpajatyöskentelyssä kartoitettiin esiopetuksen henkilöstön odotuksia ja toiveita suhteessa yhteisölliseen ja yksilölliseen koulukuraattorien

toteuttamaan työhön. Keskusteluissa nousi esille kolme kokonaisuutta, jotka koskivat sekä yhteisöllistä että yksilöllistä työtä. Teemat olivat vanhemmuuden tuki, yhteistyö ja konsultaatio sekä kuraattorin tuki jaoteltuna yhteisölliseen ja yksilölliseen tukeen (kuvio 6).

KUVIO 6. Esiopetuksen työntekijöiden toiveet koskien kuraattoripalveluja

Vanhemmuuden tukeen liittyvät odotukset ja toiveet koskivat yhteisöllisen työn kannalta kuraattorin osallistumista vanhempainiltoihin ja tarvittaessa teemallista työskentelyä vanhempien kanssa. Koulukuraattorien toivottiin osallistuvan vanhempainiltoihin, jolloin kuraattori tulisi tutuksi vanhemmille. Siten kynnyks kuraattoripalvelujen hyödyntämistä kohtaan madaltuisi.

Vanhempainilta syksyn alkuun. Voisi osallistua ja kertoa työnkuvastaan tai/ja jostain ryhmästä nousevasta teemasta.

Vahvemmin esillä syksyllä. jotta vanhemmillekin tulee infoa kuraattorin mahdollisuuksista olla mukana lapsen asioissa.

Teemallisen työskentelyn toivottiin liittyvän esimerkiksi vanhempien asenteisiin esiopetusta ja sen tukipalveluja kohtaan. Asenteisiin liittyvistä haasteista nostettiin esille esimerkiksi vanhempien oma negatiivinen tai välinpitämätön asenne esiopetusta kohtaan. Sen kerrottiin voivan ilmetä esimerkiksi toistuvina myöhästelyinä tai esiopetusta vähättelevänä puheena tai hyvien käytöstapojen puuttumisena. Teemallista työskentelyä toivottiin myös sellaisessa tapauksessa, jossa eskariryhmällä on erityinen kasvatuksellinen haaste, johon vanhemmat voisivat omalla toiminnallaan vaikuttaa edesauttavasti.

Esiopetus turha, asenneongelma vanhemmalla.

Järjestelmä kohtaan asenteet. Esimerkiksi myöhästelyä ei ymmärretä lapsen näkökulmasta.

Esiopetuksen työntekijöiden toiveet koskien vanhemmuuden tukemista yhteisöllisen kuraattorityön kannalta linkittyvät Minkkisen (2015) lapsen hyvinvointimalissa yhteiskunnan rakenteiden kehään ja kulttuuriseen kehään. Koulujärjestelmä, johon myös esiopetus sisältyy, kuuluu instituutiona yhteiskunnan rakenteisiin (Minkkinen 2015). Yhteiskunnan rakenteet tukevat välillisesti lapsen hyvinvointia, esimerkiksi tässä yhteydessä esiopetusta koskevan lainsäädännön kautta. Sillä tuetaan lapsen oikeutta oppimiseen, ja sillä on siten pitkäaikaista vaikutusta lapsen elämään tämän kasvaessa.

Kulttuuriseen kehään linkittyvät toiveet koskivat tässä kohdassa esimerkiksi vanhempien asenteita. Minkkisen (2015) mallissa kulttuurinen kehä muodostuu esimerkiksi yhteisesti jaetuista arvoista ja asenteista lapsia kohtaan. Ne voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia (Minkkinen 2015). Esiopetuksen henkilökunnan kertoma vanhempien vähättelevä asenne voi linkittyä tässä esimerkiksi asenteeseen, jossa vanhemmat näkevät lapsen oppimisen alkavan vasta kouluopetuksessa.

Yksilöllisen työn kannalta toivottiin vanhemmuuden tuen olevan esimerkiksi arkista vanhemmille tarjottavaa neuvontaa ja ohjausta siitä, miten esiopetusikäisen lapsen kanssa olisi hyvä toimia erilaisissa haastavissa tilanteissa, ja miten vanhemmat voivat toimia haastavasti käyttäytyvän lapsen kanssa.

Keinoja vanhemmille, ikään kuuluu uhma.

Toiveiden ja odotusten toinen pääteema oli yhteistyö ja konsultaatio liittyen koulukuraattoreihin. Yhteisöllisen työn kannalta toivottiin kuraattorin osallistumista yhteisöllisiin oppilashuoltoryhmiin ja moniammatillisiin tiimeihin, joihin kuraattori toisi oman ammatillisen osaamisensa. Yksilöllisen työn kannalta toivottiin kuraattorin konsultointiapua. Se voisi tarkoittaa esimerkiksi yksittäisen oppilaan asioissa sitä, että yhdessä kartoitettaisiin, onko lapsella ja perheellä tarvittavat palvelut tiedossa ja saatavilla. Joskus myös perheet ovat hankalasti lähestyttäviä esiopetuksen arjessa, jolloin kuraattori voisi ulkopuolisena ammattilaisena auttaa kommunikaatiossa perheen kanssa.

Voiko kuraattori olla konsultoimassa yksilöllisen oppilashuollon asioissa?

Kuraattori mahdollisesti mukana palaverissa, jossa käydään läpi lapsia ja heidän mahdollisia haasteitaan (syksyllä). -> Konsultaatioapua, onko lapsilla tarvittavat palvelut tarjolla / tiedossa.

Elämän kriisit, haastava tilanne perheessä -> voi konsultoida kuraattoria.

Selkeä toive oli saada selvyyttä, missä asioissa kuraattoriin voi olla yhteydessä ja pyytää konsultaatiota. Myös yhteistyö ja rajapinnat eri ammattilaisten välillä nousivat esille, mikä kuuluu esimerkiksi kuraattorin työkenttään, mikä koulupsykologin ja mikä varhaiskasvatuksen erityissosionomin.

Selkeyttä eri ammattilaisten työnkuvaan. Mikä kuuluu kuraattorille, mikä psykologille.

Selkeyttä palveluihin.

Yhteistyöhön ja konsultaatioon liittyvät toiveet liittyvät tutkimukseni sosiaalisen tuen teoreettiseen taustoitukseen. Chronisterin (2009) mukaan Cohen ja Syme sekä Cohen ja Wills erottavat sosiaalisen tuen käsitteessä sen rakenteellisen ja toiminnallisen puolen. Rakenteelliseen puoleen kuuluvat sosiaalisen tuen sisältämät verkostot, joihin tässä esiintyvät esiopetus ja oppilashuollon kuraattoripalvelut sisältyvät.

Kolmas pääteema oli koulukuraattorin tuki koskien ryhmiä ja yksittäisiä oppilaita ja heidän perheitään. Tämä linkittyy sosiaalisen tuen toiminnalliseen puoleen (Chronister 2009). Ryhmiä koskien toivottiin kuraattorin antavan tukea erilaisissa ryhmädynamiikkaa koskevilla haasteilla, esimerkiksi kiusaamisen ilmetessä,

jolloin kuraattori voisi työstää asiaa ryhmän kesken. Toisaalta kuraattori voisi tukea ryhmää kaveritaidoissa, eli antaa ennaltaehkäisevää tukea. Myös akuutissa tilanteessa, jossa koko ryhmä reagoi voimakkaasti äkilliseen esille tulleetseen asiaan, voisi koulukuraattori antaa debriefing-tyyppistä apua.

Debriefing-apu kriisissä.

Kaverisuhteet, kuraattori työstää asiaa yhdessä lasten kanssa.

Yksittäisiä oppilaita ja heidän perheitään koskien toivottiin kuraattorilta tukea esimerkiksi aroille ja ujoille lapsille, jolloin kuraattori voisi tutustua koulun alkua jännittävän lapsen kanssa kouluun ennakkoon rauhassa. Kuraattorilta toivottiin tukea myös lapsen pahan olon syiden selvittämisessä sekä huonon itsetunnon ja ylipainon tematiikkojen kanssa. Tällaisella toiminnallisella sosiaalisella tuella tarkoitetaan juuri erityyppistä tuen tarjoamista ja saantia (Chronister 2009).

Jännittäjien/arkojen lasten kouluun tutustuminen kuraattorin kanssa.

Lapsen pahan olon syiden selvittämistä, mitä taustalla.

Huonon itsetunnon työstämistä, myös ylipainon teemat, miten auttaa ja tukea.

Esiopetuksen henkilökunnan toiveet liittyvät tutkimukseni teoreettisessa taustoituksessa kuvattuun lasten ja nuorten sosiaalisen tuen määritelmään, jossa tuen tyypit jaetaan emotionaaliseen, materiaaliseen ja informatiiviseen tukeen sekä arviointiin (Ellonen 2008). Tässä esimerkiksi kiusaamiseen liittyvä tuki ja debriefing-apu voidaan liittää emotionaaliseen sosiaaliseen tukeen ja yksittäistä lasta koskeva tuki voidaan liittää informatiiviseen tukeen, jos esimerkiksi neuvotaan ja ohjataan, miten tilanteessa olisi hyvä menetellä.

Kehittämis ehdotukset

Viimeisenä kohtana työstettiin kehittämisideoita. Niiden aiheet jakautuivat koskemaan esiopetusryhmiä, vanhempia ja ammattilaisten välistä yhteistyötä tuttuuden ja vuorovaikutuksen näkökulmista (kuvio 7).

KUVIO 7. Kehittämiskohteiden teemat

Esiopetusryhmien kohdalla toivottiin, että koulukuraattori tutustuisi lapsiin ja eskariryhmiin ja voisi työskennellä ryhmien kanssa eri teemojen parissa. Ideoitiin, että kuraattori voisi tulla esittäytymään kesä- tai elokuussa eskareille, ja että hän olisi kevään koulututustumisilla mukana yhtenä koulun aikuisista. Näin kuraattori tulisi tutuksi lapsille, ja hänen kanssaan olisi matalampi kynnyks asioida. Esille nousi myös ajatus, että kuraattori voisi pitää esiopetusryhmälle oman, yhteisöllisen hetken vaikka kouluun menemisestä tai kiusaamisesta. Mainittiin, että lapset kuuntelevat eri lailla ulkopuolista aikuista verrattuna omiin tuttuihin opettajiinsa ja ohjaajiinsa ja omaksuvat asioita siten helpommin.

Esittäytyminen ryhmälle

Syksyllä pieni yhteinen hetki ryhmälle, keväällä kouluasiaa.

Lapset kuuntelevat ulkopuolista, helpommin

Vanhempia koskevat kehittämisideat liittyivät tutuksi tulemiseen ja vuorovaikutukseen vanhempien kanssa. Esille nousi erityisesti koulukuraattorin mukaan tuleminen vanhempainiltoihin. Todettiin, että kuraattorien voi olla hankala järjestää aikaa tulla jokaiseen vanhempainiltaan mukaan. Sen sijaan kuraattorit voisivat

tehdä videon, jossa he esittäytyisivät ja kertoisivat tarjoamistaan palveluista. Videota voitaisiin näyttää vanhempainilloissa. Ideoitiin myös, että voitaisiin järjestää kaikille esiopetuksen piiriin kuuluvien oppilaiden vanhemmille oma vanhempainilta etäyhteyksillä esimerkiksi koulun aloittamisen teemalla. Näin voitaisiin tavoittaa yhdellä kertaa paljon vanhempia. Vanhempainiltojen lisäksi toivottiin paperista esitettä koulukurattoripalveluista, jonka voisi antaa vanhemmille.

Vanhempainillat syksyllä, helpompi olla yhteydessä, keväällä kouluasiaa.

Vanhempainiltavideo syksyllä ja keväällä.

Etävanhempainillat -> yhteinen Teams-linkki koko Nokialle.

Listaus kuraattorin työnkuvasta, paperinen esite.

Keskusteluissa nousi esille ajatus palveluohjauksesta. Palveluohjaus ymmärrettään tässä yhteydessä Hännisen (2007) tavoin asiakaslähtöiseksi ja asiakkaan etua korostavaksi työtavaksi. Palveluohjausta voidaan kuvata prosessina, jossa pyritään määrittämään asiakkaan yksilölliset voimavarat ja palvelutarpeet ja löytää niihin parhaiten vastaavat palvelut ja tukimuodot (Hänninen 2007, 11). Keskusteluissa todettiin, että vanhempien ohjaukselle ei ole esiopetuksen arjessa riittävästi aikaa. Kuraattori voisi ohjata perheitä oikeiden palvelujen pariin. Hän voisi myöhemmin tarkistaa miten perheellä menee ja varmistaa, että perhe on päässyt tarvitsemiensa palvelujen piiriin.

Tarvitaan myyräntyötä, palveluohjausta. Siinä tilanteenlukutaito -> varmistus, että onko vanhemmat ottaneet yhteyttä -> Miten menee teillä?

Tarpeeksi aikaa ohjata vanhempia (ei ole eskariarjessa).

Yhteistyötä koskevat kehitysideoita koskivat erityisesti tutuksi tulemista ja konsultaatiota. Toivottiin, että esiopetuspisteet saisivat tietoon oman toimipisteensä koulukuraattorin nimen, kasvot ja puhelinnumeron, mikä helpottaisi yhteydenoton kynnystä. Toivottiin myös, että kuraattori voisi käydä esittäytymässä syksyn alussa tai esimerkiksi kesäkuussa työalueeseensa kuuluvien esiopetuspisteiden henkilökunnalle. Haluttiin kuraattorin osallistuvan alkusyksyiseen yhteisölliseen oppilashuoltoryhmään, jolloin hän tulisi tutuksi sitäkin kautta. Samoin toivottiin kuraattorin mukanaoloa yleisesti yhteisöllisissä oppilashuoltoryhmissä ja matalampaa kynnystä tulla mukaan yksilöllisiin oppilashuoltopalaveriin.

Matalalla kynnyksellä mukaan oppilashuoltoryhmään -> esittäytyminen samassa.

Tutuksi koko henkilöstölle. Kasvot ja puhelinnumero mihin olla yhteydessä.

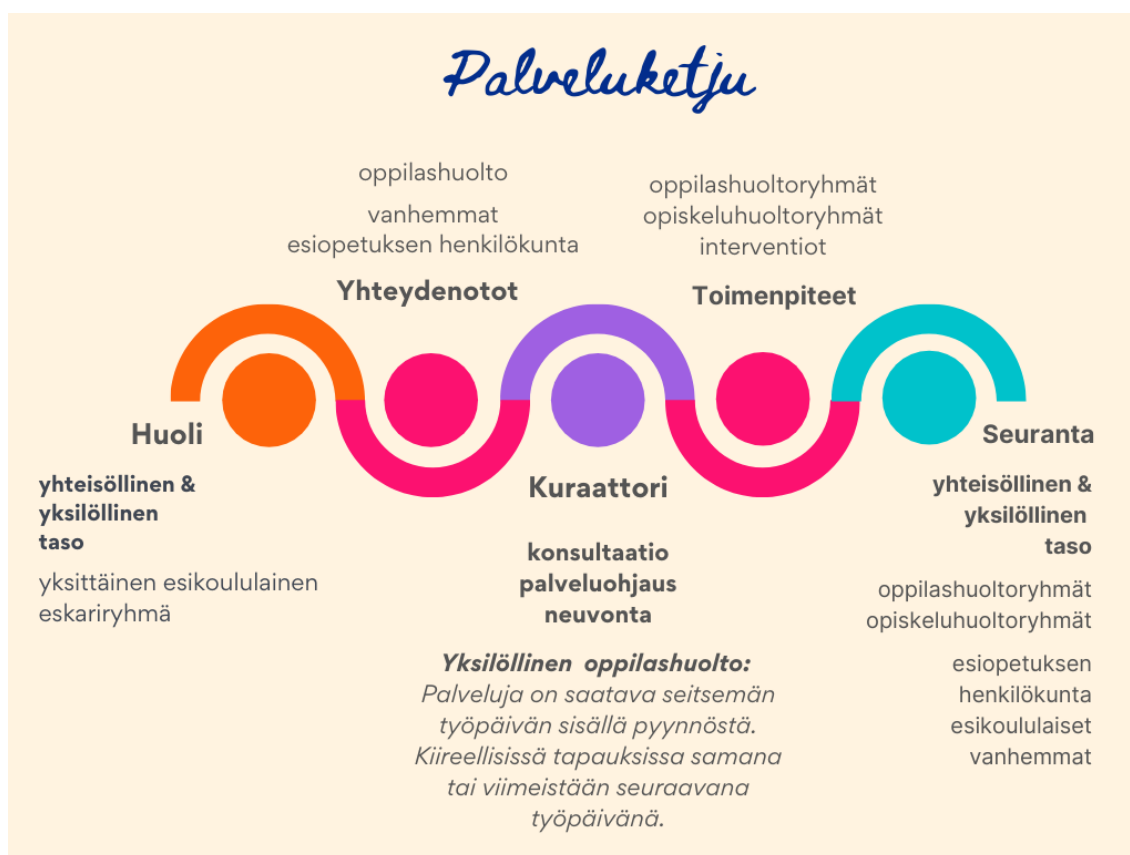
Alkusyksyyn yhteisölliset opiskeluhuoltoryhmät, myös eskariryhmien läpikäyntiä.

Tutkimuksen ulkopuolisena kehittämisteemana nousi esille nepsy-valmentajien tilanne Nokialla. Tämä seikka kirjattiin ylös kylmälaukkuun, sillä se nähtiin tärkeäksi aiheeksi, joka olisi hyvä nostaa esille jollakin foorumilla. Koettiin, että Nokialta puuttuu taho, jonne voi ohjata neuropsykiatrisista haasteista kärsiviä lapsia ja heidän perheitään.

4.4 Esiopetuksen kuraattoripalvelujen palvelumallinnukset

Laadin kolme palvelupolku-mallinnusta esiopetuksen koulukuraattoripalveluista työpajatyöskentelyn pohjalta. Mallinnukset kuvaavat esimerkinomaisesti palveluprosesseja yleisellä tasolla, yhteisöllisen ja yksilöllisen työn kannalta sekä yhden yksittäisen palvelun kautta. Yksittäiseksi palvelunkuvaukseksi valikoin nivelvaiheen yksilötyön, sillä esimerkki nousi esille työpajatyöskentelyssä.

Palveluketju mallintaa yleisellä tasolla, miten tilanne etenee, jos huoli herää yksittäisen oppilaan tai eskariryhmän kohdalla (kuvio 8). Siinä esiopetuksen henkilökunta ottaa huolen puheeksi vanhempien kanssa tai vanhemmat ottavat asian puheeksi esiopetuksen henkilökunnan kanssa. Esiopetuksen työntekijä konsultoi tarvittaessa koulukuraattoria asiassa. Tarpeen mukaan kutsutaan kokoon opiskeluhuoltoryhmä koko ryhmää koskevassa asiassa ja yksilökohtainen oppilashuoltoryhmä yksittäistä oppilasta koskevassa asiassa.

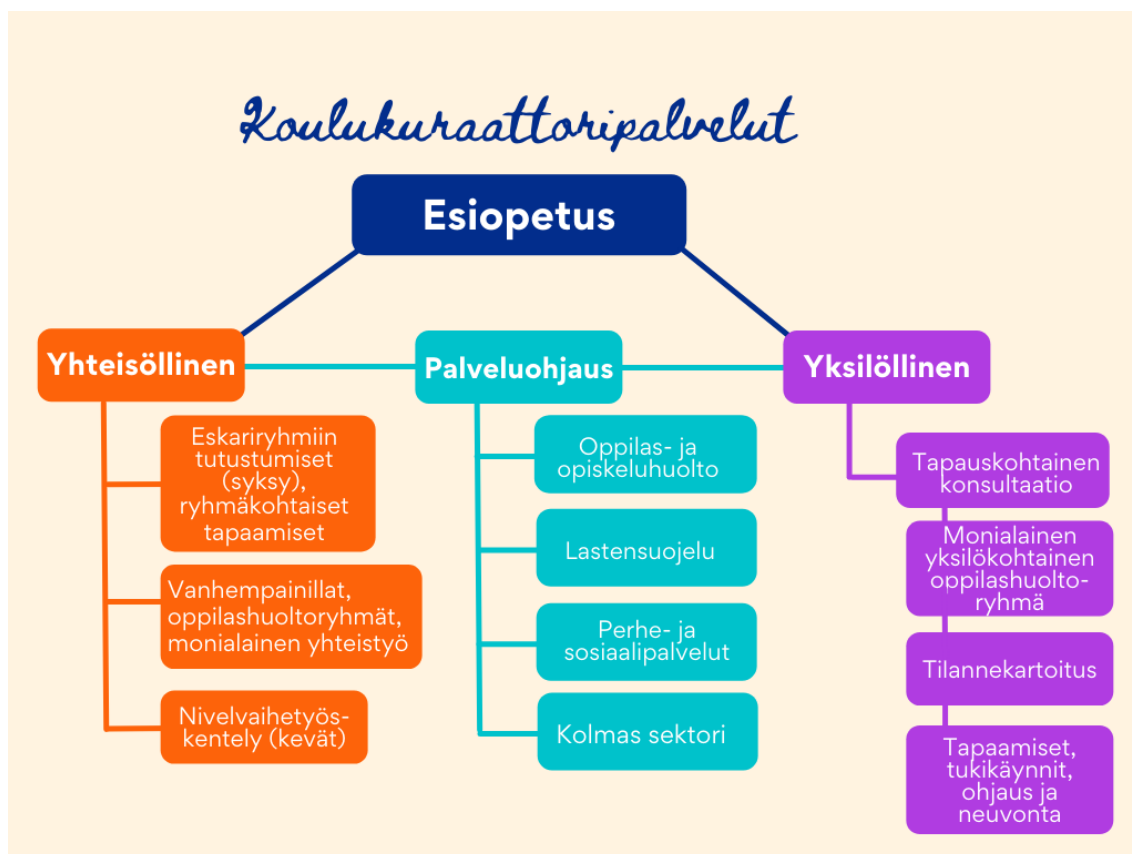
KUVIO 8. Yleisen tason koulukuraattoripalvelujen ketju

Esiopetuksen kuraattoripalvelujen mallinnusta voidaan tarkastella yhteisöllisen ja yksilöllisen työn kannalta (kuvio 9). Niihin molempiin linkittyä kuraattorin antama palveluohjaus. Yhteisöllisen työn kannalta koulukuraattorin palveluihin kuuluvat esiopetusryhmiin tutustuminen ja mahdollisesti ryhmäkohtaiset tapaamiset esiopetusryhmien kanssa. Esiopetusryhmiin tutustuminen tapahtuu yleensä oppilashuoltoryhmätyöskentelyn kautta. Yhteisöllisiin kuraattoripalveluihin kuuluvat myös vanhempainillat, joita on tavallisesti syksyllä ja keväällä. Kevätkauteen sisältyy nivelvaiheen työskentelyä yhdessä esiopetuksen, perheiden ja koulun yhteistyönä.

Yksilöllisen työn kannalta koulukuraattoripalveluihin sisältyvät tapauskohtaiset konsultaatiot esiopetuksen henkilökunnan, vanhempien ja mahdollisesti myös yksilökohtaisen oppilashuoltoryhmän kanssa, tilannekartoitukset yksittäisen oppilaan asioissa ja sovitusti tapahtuvat tukikäynnit ja seuranta.

Sekä yhteisöllisiin että yksilöllisiin kuraattoripalveluihin sisältyy palveluohjausta. Kuraattoripalvelujen palveluohjaukseen voi kuulua oppilashuollon palvelujen pal-

veluohjausta, sillä monesti on esimerkiksi epäselvää mitkä asiat kuuluvat koulu-psykologille ja mitkä koulukuraattorille. Palveluohjaukseen voi kuulua myös lastensuojelun ja perhe- ja sosiaalityön palveluihin liittyvää konsultointia, ohjausta ja neuvontaa, sekä kolmannen sektorin palveluista tiedottamista ja neuvomista niiden palvelujen piiriin hakeutumisesta.

KUVIO 9. Esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen mallinnus

Nivelvaiheen yksilökohtainen palvelupolcumallinnus

Yksittäiseksi palvelupolcumallinnukseksi valikoin nivelvaiheen palvelukuvauksen (kuvio 10). Siinä kuvataan tilannetta, jossa yksittäistä esiopetuksen oppilasta jännittää kouluun meno.

Tällaisessa tapauksessa esiopetuksen työntekijä on yhteydessä lapsen vanhempiin, jos hän huomaa oppilaan jännittävän koulun alkua tai vastaavasti vanhemmat voivat ottaa asian puheeksi esiopetuksen työntekijän kanssa. Esiopetuksen työntekijä voi konsultoida asiassa koulukuraattoria tai hän voi ehdottaa vanhemmille suoraan yhteydenottoa koulukuraattoriin, joka voisi auttaa asiassa.

Jos vanhemmat antavat luvan, voi esiopetuksen työntekijä välittää vanhempien yhteystiedot kuraattorille yhteydenottoa varten. Kuraattori on yhteydessä vanhempiin ja keskustelee asiasta heidän kanssaan. Jos vanhemmat ja esikoululainen haluavat, kuraattori voi järjestää koululle yksityisen tapaamisen, jossa esikoululainen pääsee tutustumaan kouluun ja koulun käytäntöihin etukäteen. Kuraattori voi myös järjestää tapaamisen yhteydessä tervehtimisen tulevan opettajan kanssa, jos se on mahdollista. Tapaamisen jälkeen kuraattori on tarpeen mukaan yhteydessä esiopetuksen työntekijöihin, opettajaan ja vanhempiin. Syksyllä koulujen alkaessa kuraattori käy tervehtimässä esikoululaisen koululuokkaa. Tutut aikuiset lisäävät esikoululaisen turvallisuuden tunnetta ja vähentävät jännitystä.

KUVIO 10. Nivelvaiheen yksilökohtainen palvelukuvaus

4.5 Keskeisten tutkimustulosten yhteenveto

Esitietokyselyn kautta selvisi, että esiopetuksen työntekijöiden koulukuraattori-palveluja koskeva tietämys vaihteli paljon. Suurimmalla osalla ei ollut juuri minäkäänlaista tietoa palveluista. Tiedettiin, että kuraattoripalvelut ovat lakisääteisiä,

mutta palvelujen sisällöstä ei tiedetty sen enempää. Parissa vastauksessa oli omakohtaisen yksittäisen yhteistyön kautta syvempää ymmärrystä koulukuraattorien työstä.

Esiopetuksen oppilaita ja heidän perheitään koskevat tärkeimmät tarpeet kuraattoripalveluja koskien jakaantuivat neljään teemaan. Ne koskivat vanhemmuuden tukea, sosiaalisia taitoja, kiusaamista ja yksittäisiä haasteita ja tarpeita. Teemat olivat samat yhteisöllisen ja yksilöllisen kuraattorityön kannalta.

Tutkimustuloksissa korostui vanhemmuuden tukemisen tärkeys. Vanhempien merkitys ja vanhemmuuden tärkeys tuli esille myös tutkimukseni teoreettisessa taustoituksessa olleessa lapsen hyvinvointimallissa (Minkkinen 2015). Vanhemmat vaikuttavat lapsen hyvinvointiin huolehtimalla lapsen perustarpeista, kuten ruuasta, puhtaudesta ja turvasta tarjoamalla lapselle kodin ja hoivaa. Näillä on suorat vaikutukset lapsen fyysiseen, psyykkiseen, aineelliseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. (Minkkinen 2015.)

Sosiaalinen tuki on yksi tärkeä koulukuraattorin ammatilliseen osaamiseen liittyvä ulottuvuus. Myös omassa tutkimuksessani se nousi esille erityisenä kuraattoripalvelujen osa-alueena esiopetuksen oppilaiden ja heidän perheidensä tarpeisiin liittyen. Sosiaalinen tuki voi olla tyypiltään esimerkiksi emotionaalista, materiaalista ja informatiivista sekä arvioivaa tukea (Ellonen 2008). Kuraattorien toivottiin antavan esimerkiksi emotionaalista sosiaalista tukea nivelvaiheessa eli siirryttäessä esiopetuksesta alakouluun. Arvioivaa sosiaalista tukea toivottiin esimerkiksi koskien konsultatiivista kuraattoripalvelua, jossa esiopetuksen työntekijä keskustelee yksittäisen oppilaan tai ryhmän asiasta kuraattorin kanssa kartoittaen tilanteen tuomaa tarvetta.

Tutkimukseeni kuuluvat palvelupolkumallinnukset vahvistavat koulukuraattorityön olevan moniulotteista asiantuntijatyötä myös esiopetuksen oppilashuollossa. Esiopetuksen koulukuraattorityössä korostuu aivan erityisesti verkosto-osaaminen ja asiantuntijayhteistyö. Kuraattorilla on esiopetuksen oppilashuollossa vahva rooli konsultatiivisena asiantuntijana, jolla on monipuolista palve-

luohjausosaamista. Työskentely tapahtuu monialaisissa yhteisöllisissä ja yksilöllisissä oppilashuollon ryhmissä ja esiopetuksen henkilöstön yhteydenottojen välityksellä, harvemmin esimerkiksi suoraan vanhempien yhteydenottoina.

5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

5.1 Tutkimustulosten ja toteutuksen arviointi

Tutkimukseni tavoitteena oli esiopetuksen koulukuraattoripalveluja kehittäminen Nokiolla. Työelämätahon toiveena oli selkeyttää koulukuraattorin roolia esiopetuksen oppilashuollossa, vahvistaa monialaista yhteistyötä esiopetuksen henkilöstön kanssa ja edesauttaa näin oikea-aikaisen avun saamista.

Yksi oppilashuollon ensisijaisista tavoitteista on edistää opiskeluyhteisön ja oppilaiden hyvinvointia. Koulukuraattori on oppilashuollossa sosiaalialan asiantuntija, jonka työn tavoitteena on lasten ja nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin, myönteisen kehityksen ja koulunkäynnin tukeminen yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tasolla. Nämä seikat tulevat esille oppilashuoltoa ja perusopetusta määrittelevissä laissa ja asetuksissa sekä koulukuraattorityötä käsittelevissä tutkimuksissa, joihin perehdyin. Näistä syistä päädyin tarkastelemaan tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä lapsen hyvinvointia ja sosiaalista tukea. On tärkeää ymmärtää, mistä lapsen hyvinvointi koostuu ja mitä sosiaalisella tuella tarkoitetaan. Hyödynsin tätä teoreettista taustoitusta tutkimustulosten analysoinnissa ja arvioinnissa.

Tutkin esitietokyselyn avulla, mitä esiopetuksen työntekijät tiesivät oppilashuollon koulukuraattoripalveluista Nokiolla. Työpajatyöskentelyn kautta selvitin, millaisia tarpeita esiopetuksen oppilaille ja heidän perheillään on kuraattoripalvelujen kannalta esiopetuksen henkilöstön kertomana. Selvitin myös, millaisia odotuksia ja toiveita esiopetuksen henkilöstöllä on kuraattoripalvelujen suhteen. Työpajassa työstettiin lisäksi kuraattoripalvelujen kehittämideoita. Näiden tulosten analyysiä hyödyntäen loin palvelupolku mallinnukset koulukuraattoripalveluista yleisellä tasolla ja yksilöllisen ja yhteisöllisen kuraattorityön kannalta. Laadin myös esimerkinomaisen mallinnuksen yksilökohtaisesta palvelupolusta koskien nivelvaiheen yksilötyötä.

Esitietokyselyn tulokset tukivat koulukuraattorien ennakkokäsitystä siitä, että esiopetuksen oppilashuollon kuraattoripalvelujen sisältö ei ole kovin hyvin tunnettu esiopetuksen henkilöstön parissa. Myös aiemmat kehittämistutkimukset tukivat

tätä näkemystä (Hokkanen & Säkkinen-Salminen 2016 ja Kittilä 2019). Kuraattorien työkenttä on Nokiolla, kuten muuallakin Suomessa laaja. Tarvetta yksilökohtaiselle työlle on edelleen paljon peruskoulun puolella, vaikka painopiste lain mukaan tulisi olla yhteisöllisessä työssä. Esiopetuksen kuraattoripalvelujen tunnetuksi tekemiselle ja niiden kehittämistyölle on ollut niukasti aikaa samoin kuin yhteistyön rakentamiselle esiopetuksen työntekijöiden kanssa.

Tutkimustuloksissa korostui vanhempien tärkeä merkitys esikoululaisen elämässä. Lapsen onnellisuuden kokemuksen yksi tärkeä tekijä on juuri perhe (Marjanen & Ratilainen 2020, 24.) Esikouluikäinen elää murrosvaihetta, jossa hän haluaa irrottautua vanhemmistaan mutta tarvitsee silti heitä. Lapsi voi uhmata vanhempiaan ja toisaalta samalla hän voi haluta olla vanhempia lähellä ja osoittaa ja saada rakkautta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto 2017).

Esikoululaisen elämässä korostuu vanhempien merkitykseen peilaten lapsen hyvinvointimallin (Minkkinen 2015) hoivakehän merkitys. Lapsi haluaa olla itsenäinen toimija ja voi vastustaa voimakkaasti aikuisten asettamia sääntöjä ja rajoja. Toisaalta hän tarvitsee ympärillään olevilta aikuisilta tukea ja turvallisuutta sekä tunnetta kuuluvansa arvokkaana osana omaan yhteisöönsä. Oppilashuollon ja kuraattoripalvelujen merkitys korostuu silloin, kun hoivakehän aikuiset, erityisesti vanhemmat, eivät pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin ja odotuksiin. Tällöin kuraattori voi esimerkiksi sosiaalisen tuen avulla auttaa vanhempia heidän kasvatustehtävässään kohtaamalla, kuuntelemalla ja tarjoamalla esimerkiksi emotionaalista ja tiedollista tukea.

Vanhemmuus linkittyy lapsen hyvinvointimallissa (Minkkinen 2015) myös yhteiskunnan rakenteiden kehän ja kulttuurisen kehän alueille. Koulu ja esikoulu yhteiskunnallisina instituutioina tukevat oppilaiden oppimista, kasvua ja hyvinvointia tehden yhteistyötä kotien kanssa (Opetushallitus, OPH 2014). Esiopetuksen henkilöstö ja kuraattorit kohtaavat arjessaan eriarvoistuvan ja polarisoituvan yhteiskunnan mukanaan tuomat hyvinvointierot. Lasten hyvinvointi on yhä enemmän riippuvainen vanhempien sosioekonomisesta asemasta ja perheen hyvinvoinnista. (Lakkala, Turunen & Kauppi 2019, 3.)

Heikommassa taloudellisessa ja sosiaalisessa asemassa olevilla vanhemmilla ei ole niin paljon resursseja ja voimavaroja vastata lapsen hyvinvoinnin eri tekijöihin, joita ovat aineellinen, fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen hyvinvointi (Minkkinen 2015). Kuraattorityön merkitys ja vaikuttavuus korostuvat etenkin tällöin, kun lapsen hyvinvointi näiden hyvinvoinnin tekijöiden kautta tarkasteltuna heikentyy tai on uhattuna. Tutkimustuloksissa korostui tällaisissa tilanteissa koulukuraattorin rooli palveluohjaajana, jolloin hän voi ohjata ja neuvoa esiopetuksen henkilöstöä tai vanhempia, miten toimia tilanteessa ja millaisia palveluja tilanteeseen olisi saatavilla.

Tutkimustuloksissa esille noussut kiusaamisen tematiikka voi liittyä osaltaan perheiden erilaisuuteen ja eriarvoisuuteen sosioekonomisesti tarkasteltuna. Jos vuorovaikutus esikoululaisen ja vanhempien välillä ei toimi esimerkiksi vanhemman mielenterveydellisistä tai työelämään liittyvistä haasteista johtuen tai päihteiden käyttöön liittyen, voi se kuormittaa lasta (Minkkinen 2015). Kuormittavassa tilanteessa lapsi ei välttämättä pysty toimimaan rakentavasti sosiaalisissa suhteissaan, sillä hän vasta harjoittelee sosiaalisten taitojen alkeita. Tämä voi näyttäytyä toisten kiusaamisena, esimerkiksi riitelynä, tappeluna ja nimittelynä. Kuormittava tilanne voi johtaa myös siihen, että lapsi vetäytyy ryhmässä syrjään ja häntä aletaan sen vuoksi kiusata. Kiusaaminen voi liittyä myös perheen vähävaraisuuteen, jolloin lapsella ei ole esimerkiksi mahdollisuuksia saada uusimpia leluja ja vaatteita ja voi näin joutua ryhmän ulkopuolelle ja silmätikuksi.

Koulukuraattorin rooli on tällaisissa kiusaamistapauksissa monitahoinen. Esiopetuksen henkilö toi esille toiveen, että kuraattori voisi pitää lapsiryhmälle omia hetkiä liittyen esimerkiksi toisten arvostukseen ja huomioon ottamiseen, kiusaamiseen suoraan tai kaveritaitoihin. Oli huomattu, että ryhmän ulkopuolista aikuista kuunnellaan paremmin. Kuraattori voi antaa myös yksittäiselle esikoululaiselle ja hänen perheelleen yksilökohtaista tukea kiusaamistilanteissa. Kiusaamistematikan voisi nostaa tarvittaessa esille myös vanhempainilloissa ja yhteisöllisissä oppilashuoltoryhmissä.

Palvelupolku mallinnuksista kävi ilmi, että koulukuraattoripalvelut läpäisevät kaikki lapsen hyvinvointimallin (Minkkinen 2015) tasot ja liittyvät kaikkiin lapsen

hyvinvoinnin osatekijöihin. Kuraattori linkittyy suoraan yksilön eli lapsen toimintaan etenkin yksilöllisen kuraattorityön kautta. Esimerkkimallinuksessa kuvasin nivelvaiheen yksilökohtaista työtä, jossa kuraattori työskentelee nimenomaan lapsen rinnalla hänen toimintaansa tukien. Nivelvaiheen työ linkittyy myös hoiva-kehään, sillä sekä yksilöllisessä että yhteisöllisessä nivelvaiheen työskentelyssä tehdään yhteistyötä vanhempien ja esiopetuksen henkilöstön kanssa.

Kuraattoripalvelut kuuluvat lapsen hyvinvointimallissa (Minkinen 2015) myös yhteiskunnan rakenteiden kehään. Kuraattoripalvelut kuuluvat lakisääteisiin oppilas- ja opiskeluhoitoon palveluihin, joita kuntien on tarjottava. Koulukuraattori työskentelee erilaisissa monialaisissa verkostoissa, joissa yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi eri instituutiot, viranomaiset ja kolmannen sektorin toimijat. Tutkimuksessa vahvistui tämän kehän toimijoiden välisen yhteistyön merkitys. Jos eri instituutioissa, kuten varhaiskasvatuspalveluissa ja opetustoimessa sekä sosiaalipalveluissa, jonka alaisuuteen Nokiolla koulukuraattorit kuuluvat, työskentelevät eivät tunne toistensa työtä ja palveluja ei niitä osata hyödyntää arjessa. Toimiva yhteistyö eri instituutioiden ja viranomaisten sekä kolmannen sektorin toimijoiden välillä edesauttaa oikea-aikaisen avun tarjoamista ja saamista ja sitä kautta vähentää inhimillistä hätää ja kärsimystä. Oikea-aikaiset palvelut myös leikkaavat kustannuksia pidemmällä aikavälillä, kun niin sanottuja raskaita palveluja ei tarvitse käyttää sillä asioihin on voitu vaikuttaa ajoissa.

Tutkimukseeni kuulunut työpaja vahvasti välittömästi yhteistyötä ainakin kahden esiopetusyksikön kanssa kuraattoripalveluja koskien. Toinen kuraattoreista sopi heti työpajan jälkeen tapaamisen omaan alueeseensä kuuluvien esiopetusyksiköiden kanssa. Tapaamisille järjestyy helpommin aikaa, kun ne sovitaan riittävän ajoissa. Työpajan yhteydessä keskusteltiin moneen kertaan tuttuuden tärkeydestä, sillä se madaltaa kynnystä olla kuraattoriin yhteydessä ja siten edistää oikea-aikaisten palvelujen saamista esiopetuksen oppilaan ja hänen perheensä kannalta. Tässä tapauksessa oman yksikön koulukuraattori tuli tutuksi ja yhteistyöstä oli helppo sopia kasvokkain.

Jälkeenpäin sain tiedon, että juuri näiden yksiköiden kanssa, joiden kanssa oli sovittu tapaamisesta, oli toteutunut yhteisölliset oppilashuoltoryhmien kokoontu-

miset. Niissä käytiin läpi eskariryhmittäin ryhmien vahvuuksia ja haasteita yhteisöllisellä tasolla. Kuraattori koki nämä yhteisölliset oppilashuoltoryhmät hyödyllisiksi, koska niiden kautta henkilöstö ja eskariryhmien käytännöt tulivat laajemmin tutummiksi. Samalla kokoontumisissa voitiin pohtia yhdessä kuraattorityön sisältöä ja kuraattorille ohjautumista, mitä kautta kuraattorin työ tuli henkilöstölle tutuksi. Tämä helpottaa jatkossa yhteydenottoja ja yhteistyötä. (Kunnas 2022.)

Tutkimukseni myötä kuraattoritiimissä herännyt ajatus esiopetuksen kuraattoripalveluja koskevasta esitteestä on myös toteutumassa. Esite päädyttiin tekemään yhdessä oppilashuollon psykologipalvelujen kanssa ja se on melkein valmis. Esite on tarkoitus laittaa esille paperisena versiona esiopetuksen ilmoitustauluille ja jakaa tarvittaessa vanhemmille niin ikään paperisena versiona. Esite aiotaan julkaista myös sähköisessä muodossa esiopetuksen Päikky-sovelluksessa, joka toimii esiopetuksen viestintäkanavana vanhempien kanssa. Vanhempainillan videomateriaali on vielä hautumassa, sen toteutukselle ei ole vielä ollut aikaa. (Kunnas 2022.)

Keskustelimme koulukuraattorien kanssa tutkimusprosessin aikana useampaan kertaan palvelujen kehittämisen ja työn realiteettien ristiriidasta. Kuraattorit toivat esille, että esiopetuksen kuraattoripalvelut kaipaavat kehittämistä saavuttaakseen opiskeluhuoltolain niille asettamat tavoitteet erityisesti yhteisöllisen työn kannalta. Samanaikaisesti kuraattorit kantoivat huolta siitä, miten heidän resursinsaan riittävät tällaiseen kehittämiseen, ja miten he pystyvät vastaamaan kehittämisestä mahdollisesti seuraavaan työmäärän kasvuun. Työtä on yksikertaisesti paljon ja sen kuormitustaso on korkealla. Tämän lisäksi muutokset kuraattoritiimissä ja henkilöstön vaihtuminen tuovat omat haasteensa työhön.

Tutkimuksen toteutuksen arviointi

Tutkimukseni oli laadullinen toimintatutkimus, jossa tutkimus yhdistyi käytännön kehittämiseen. Laadullista tutkimusta voidaan pitää pätevänä ja yleistettävänä, kun tutkimustulokset nousevat tematisoidusta kokonaisuudesta eli tutkimustulokset vastaavat sille asetettuihin päämääriin ja koskevat tutkimuskohdetta (Vilka

2021, 195-196). Tästä näkökulmasta tutkimustani voidaan pitää päteväenä. Rajasin tutkimusaiheeni koskemaan esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen kehittämistä yhdessä työelämätahon kanssa. Tutkimukseeni kuulunut esitietokysely ja työpaja liittyivät esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen kehittämiseen. Tutkimukseni teoreettinen viitekehys tuki tutkimustuloksista nousevia teemoja.

Tutkimusmenetelmävalintani tukee myös tutkimukseni luotettavuutta. Valitsin tutkimusmenetelmäksi laadullisen toimintatutkimuksen, koska olen käytännönläheinen kehittäjä. Tutkimuksen toteutus ja sen luotettavuus kulkevat käsi kädessä laadullisessa tutkimuksessa. Tutkijan tulee arvioida tutkimuksensa luotettavuutta koko tutkimusprosessinsa ajan, sillä tutkija on itse laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksensa luotettavuuden mittapuu. (Vilka 2021, 196.) Olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimuksessa tekemäni valinnat mahdollisimman hyvin ja avannut tutkimukseni aineiston hankinnan, analyysin ja sen käsittelyn prosessit. Olen esimerkiksi kuvannut tutkimustuloksissa olevien esiopetuksen oppilaiden ja heidän vanhempiansa tarpeiden olevan esiopetuksen työntekijöiden kertomia, ei suoraan eskareiden ja heidän vanhempiansa kertomia tarpeita.

Tutkimukseni tulokset nousevat tutkimusaineistosta, jota olen parhaan kykyni mukaan analysoinut mahdollisimman tarkasti. Esitietokyselyyn tuli vastauksia vain neljästä yksiköstä. Kyse oli kuitenkin vain tutkimustani taustoittavasta tiedosta, sillä kysely ei ollut tutkimukseni päätulosten kannalta merkittävässä roolissa. Täten alhaiseksi jääneellä vastausmäärällä ei ollut tutkimustuloksia vääristävää vaikutusta. Kysely toimi suuntaa antavasti.

Tutkimustulosten kannalta tutkimusprosessini kesto voi pienessä määrin vaikuttaa tuloksiin heikentäen niiden luotettavuutta. Tutkimuksen keskeinen aineisto hankittiin työpajatyöskentelyllä, joka pidettiin kesäkuussa 2021. Työpajaa ei nauhoitettu, mikä olisi lisännyt tulosten luotettavuutta tässä tapauksessa. Toisaalta työpajan aikana laadittiin tarkat muistiinpanot, jotka kävin lävitse heti työpajan jälkeen ja tein niistä lisämuistiinpanot. Niiden avulla halusin varmistaa muistiinpanojen luotettavuuden ja käytettävyyden jälkeenpäin tulosten analysointivaiheessa. Tutkimusprosessini pidempi aikajänne syvensi toisaalta ymmärrystäni tutkittavasta ja kehitettävästä aiheesta, joten se saattoi olla myös eduksi tut-

kimukseni näkökulmasta. Työpajan kuvallinen dokumentointi unohtui harmillisesti työpajan toteutuksen tuoksinassa. Kuvamateriaali olisi konkretisoitunut hyvin esimerkiksi työpajan fasilitoinnin suhteen tekemiäni ratkaisuja.

Tutkimustulosten kannalta toisen käden tieto koskien esiopetuksen oppilaiden ja heidän perheidensä tarpeita kuraattoripalveluja koskien saattaa olla tuloksia vääristävä. Koska asiaa kysyttiin esiopetuksen henkilökunnalta eikä eskareilta ja heidän perheiltään suoraan, ei tuloksissa olleita tarpeita voi sellaisenaan pitää yhteneväisinä esikoululaisten ja heidän vanhempiansa tarpeiden kanssa. On ymmärrettävä esimerkiksi, että esiopetuksen henkilöstö näkee vanhemmuuden tukemisen tärkeänä tarpeena. Työntekijät ovat päivittäin tekemisissä oppilaiden ja heidän vanhempiansa kanssa ja kasvatuksen ammattilaisina näkevät ehkä haasteita ja kehittämisen kohtia vanhemmuudessa sen kautta. Näiden seikkojen vuoksi esiopetuksen henkilöstön voi olla vaikea arvioida tarpeita objektiivisesti. Toin tästä syystä tutkimuksessani selkeästi esille sen, että tämä tarpeita koskeva tutkimustieto on saatu esiopetuksen henkilöstön kertomana.

Tutkimuksen eettisyyden arviointi

Noudatin tutkimuksessani Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimia ohjeita hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Niiden tavoitteena on muun muassa edistää hyvää tieteellistä käytäntöä, ennaltaehkäistä tutkimusvilppiä, edistää tutkimuseettikkaa koskevaa keskustelua ja tiedotusta. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012). Tein tutkimukseni rehellisesti ja käsittelin aineistoani huolellisesti ja tarkasti. Tämä koski myös tutkimustyöni tulosten tallentamista, esittämistä sekä niiden arvioimista. Olen viitannut muihin tutkimuksiin ja aineistoihin asianmukaisella tavalla hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen.

Aineiston eettisyydessä kiinnitetään huomiota aineiston koko elinkaareen. Siihen kuuluu aineiston kokoamisen suunnittelu, aineiston hankkiminen, sen käsittely ja säilyttäminen. (Vilka 2021a, 115, 117.) Suunnittelin tutkimukseni aineiston koostamista ja sen hankkimista yhdessä koulukuraattorien kanssa. Päädyin yhteisen suunnittelun pohjalta esimerkiksi muuttamaan työpajan aineistonkeruuta siten, että työpajan nauhoitus jätettiin pois. Se oli kuraattorien suunnalta tullut toive

aineiston sisällön vuoksi, joka voisi sisältää arkaluontoista aineistoa. Käsittelin tutkimukseni aineistoa erityisen huolellisesti ja luottamuksellisesti koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimukseni digitaalinen aineisto oli kahdella salasanalla suojatussa tiedostossa, varsinaisessa tiedostossa ja varmuuskopiona toimineessa tiedostossa. Säilytin paperista aineistoa lukollisessa laatikostossa omassa kodissani. Opinnäytetyöprosessini jälkeen hävitän aineiston, jottei se joudu myöhemminkään vääriin käsiin.

Tutkimukseen osallistuminen perustuu Vilkan (2021a) mukaan aina suostumukseen. Tutkimuksessa tulee saada luvat myös organisaatioilta, joita tutkimukseen osallistuvat henkilöt edustavat. Hankin tutkimukseni tutkimusluvut Tampereen ja Nokian kaupungilta. Tärkeitä tutkimuseettisiä normeja ovat myös yksityisyyden suojaaminen ja tietoon perustuva suostumus. Tiedonkeruusta täytyy informoida kohdetta aina ennakoon ja tutkimuksesta täytyy antaa riittävästi tietoa. (Vilka 2021a, 115–116.) Huolehdin tutkimusprosessissani siitä, että yhteistyötahot ja tutkimukseen osallistujat saivat tiedon tutkimuksen eri vaiheissa siitä, millaisesta tutkimuksesta on kyse ja mikä on sen tarkoitus.

Huolehdin tutkimuksessani myös siitä, että sen tiedonhankinta-, tutkimus ja arviointimenetelmät täyttivät tieteellisen tutkimuksen kriteerit ja olivat eettisesti kestäviä. Olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman objektiivinen koko tutkimusprosessini ajan. Olen esimerkiksi välttänyt ohjailemasta tutkimusprosessiin osallistuneiden mielipiteitä ja ajatuksia, jotta tutkimustulokset olisivat mahdollisimman totuudenmukaisia. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tutkimus oppimisprosessina

Oli kiinnostavaa tarkastella esiopetuksen oppilashuollon kuraattoripalveluja Nokialla yhdessä työntekijöiden kanssa ja oppia palvelumuotoilun soveltamista käytännön kehittämistyössä. Olin kiinnostunut koulukuraattoripalveluista yamk-opintoihin hakeutuessani, ja opinnäytetyöni teema oli kirkaana mielessäni, kun aloitimme opinnäytetyöprosessin.

Päädyin tekemään opinnäytetyöni yksin, sillä aiheen valinta oli itselleni selvä ja koronatilanteen vuoksi aiheiden ideointi opiskelijakollegoiden kanssa oli haastavaa, sillä vapaamuotoisia lounashetkiä tai kahvitaukoja ja normaalin lähiopetuksen tapaan ollut. Parityönä toteutettuna tutkimukseni olisi saattanut valmistua rivakammin. Minulla ei ollut kiveen kirjoitettua aikataulutavoitetta tutkimukseni valmistumiselle, eikä sitä ollut myöskään työelämätahon puolelta. Näin ollen prosessini venyi hieman ihanneaikataulusta. Tutkimusprosessini aikana kaipasin välillä työparia esimerkiksi pohtimaan teoreettisen viitekehyksen relevanttiutta ja työpaikan metodivalintoja. Sain toisaalta hyvää tukea työelämätaholta tutkimukseni käytännön toteuttamisen kannalta, samoin kuin ohjaavalta opettajalta ja opiskelijatovereilta seminaaritapaamisissa.

En tiennyt koulukuraattoriyöstä juuri mitään ennen opinnäytetyötäni. Olin iloinen, että tästä huolimatta Nokian kaupungin kuraattorit lähtivät mukaan tutkimusprosessiini. Minut otettiin oikein hyvin vastaan kuraattoriimissä ja tutkimusprosessiini osallistuneiden tahojen piirissä.

Työelämäyhteistyö tutkimukseni tiimoilta sujui koko prosessin ajan jouheasti. Toivoin yhteistyön aluksi, että kuraattoriimi miettisi omalta osaltaan ajankohtaisia tutkimusaiheita työhönsä liittyen. Heidän ehdotuksestaan aiheeksi valikoitui esiopetuksen koulukuraattoriyön kehittäminen Nokialla. Tutkimusprosessini ja sen tulokset olisivat olleet toisen näköiset, ehkä syvällisemmät, jos ala olisi ollut minulle entuudestaan tuttu. Oppimiseni kannalta sukellus täysin uuteen alaan ja sen käytäntöihin on lisännyt yleistä kehittämisosaamistani. Olen saanut hyvän kokemuksen siitä, miten otetaan itselle uusi alue haltuun ja miten sitä kehitetään yhdessä alan toimijoiden kanssa työn ja etenkin sen piiriin kuuluvien ihmisten kannalta yhä merkityksellisemmäksi.

Olen kiinnostunut palvelujen käytännönläheisestä kehittämisestä ja palvelumuotoilusta kehittämisen välineenä. Tutkimukseeni kuulunut työpaja ja sen suunnittelu lisäsivät ymmärrystäni ja osaamistani fasilitoinnista ja yhteiskehittämisestä. Koronapandemia toi suunnitteluun omat haasteensa, sillä viime metreille saakka oli epäselvää, voitiinko työpaja toteuttaa lähitapaamisena vai pitikö se toteuttaa etänä Teams-alustaa hyödyntäen.

5.2 Tutkimuksen tuomat näköalat

Tutkimukseni tuloksista nousevat kehittämissuositukset koskevat aikaa ja henkilöresursseja. Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi selvittää, millaisia resursseja esiopetuksen koulukuraattoriyö Nokialla vaatisi, jotta tutkimustuloksista nousseet kehittämissuositukset voitaisiin ottaa käyttöön. Entä lisääkö uusi laki koulukuraattorien oppilas- ja opiskelijamäärärajoituksista mahdollisuuksia kehittää työtä?

Olisi kiinnostavaa myös selvittää, millaisia säästöjä oikea-aikaiset ja oikein resursoidut koulukuraattoripalvelut jo esiopetuksesta alkaen toisivat pidemmällä aikavälillä. Voidaanko esimerkiksi laadukkaalla nivelvaiheen työllä ehkäistä myöhempien, ehkä raskaampien oppilashuollon palvelujen tarvetta? Entä voidaanko jo kevyellä vanhemmuuden tuella ennaltaehkäistä hyvinvoinnin laskua lapsen näkökulmasta?

Oma mielenkiintoinen lukunsa olisi tutkia esiopetuksen oppilaiden ja heidän vanhempiensa tarpeita koskien kuraattoripalveluja ja verrata tuloksia esiopetuksen henkilöstön kertomiin tarpeisiin. Onko niissä yhtäläisyyksiä? Miten hyvin henkilöstön ajatukset palvelutarpeista osuivat oikeaan? Entä millaista vanhemmuuden tukea vanhemmat itse kaipaavat?

Tutkimustani voisi käyttää kokonaisvaltaisen palvelumuotoiluprosessin pohjana. Prosessin tuotoksena voisi laatia esimerkiksi kuraattoripalveluja tai vanhemmuuden tukea käsittelevän videon vanhemmille. Palvelumuotoiluprosessissa eskarit ja heidän perheensä otettaisiin mukaan käyttäjälähtöiseen kuraattori- ja oppilashuoltopalvelujen konseptointiin.

Työelämässä kehittämisen esteenä on harmillisen usein resurssien puute. Kehittäminen ja sen myötä syntyneiden uusien toimintatapojen käyttöön ottaminen tarvitsevat aikaa ja henkilöresursseja. Koska resurssit tarvitaan ennen kehittämistyön ja uusien toimintatapojen tuomia hyötyjä, on uhkana, että kehittämistä ei tehdä tai uusia toimintatapoja ei oteta käyttöön.

Kuraattoripalvelut tukevat kokonaisvaltaisesti esikoululaisten hyvinvointia

Esikoulu on eskari-ikäisen keskeinen kehitysympäristö. Ei ole yhdentekevää, miten opiskeluyhteisö ja sen jäsenet voivat. Hyvinvoivassa yhteisössä arvostetaan sen jokaista jäsentä. Vuorovaikutus on kannustavaa ja rohkaisevaa ja ilmapiiri avoin ja turvallinen. Oppilas- ja opiskeluhuollon palvelujen avulla, joihin kuraattoripalvelut kuuluvat, vahvistetaan tällaista opiskeluyhteisön ja sen jäsenten hyvinvointia.

Hyvinvoiva oppilas on onnellinen. Onnellisuus koostuu monesta eri tekijästä. Pie-nillä lapsilla, joihin esikoululaiset voidaan lukea, yksi tärkeimmistä onnellisuuden tekijöistä on oma perhe. Esiopetuksen kuraattoripalveluissa korostuukin vanhemmuuden tukeminen. Kuraattori voi omalla sosiaalialan asiantuntijuudellaan tukea vanhempia heidän tärkeässä kasvatustehtävässään esimerkiksi vanhempainiltojen kautta ennaltaehkäisevästi ja konsultatiivista tukea antaen.

Esiopetuksen yhteisöllisessä kuraattorityössä korostuu monialaisen yhteistyön merkitys. Kuraattori voi omalla sosiaalialan erityisosaamisellaan tukea esiopetuksen henkilöstöä ja perheitä erityisesti konsultatiivista palveluohjauksesta antamalla. Palveluohjauksen taustalla oleva tarve voi liittyä esimerkiksi sosiaalisiin suhteisiin, vuorovaikutukseen, ja tunne-elämän ja elämänhallinnan taitoihin. Kuraattorityön palveluohjausosaamiseen kuuluu ymmärrys palvelujen kokonaisuudesta ja saatavilla olevista erilaista palveluista ja palvelupoluista liittyen esimerkiksi lastensuojeluun ja sosiaali- ja perhepalveluihin. Liian usein eri alojen ammattilaiset eivät tiedä, millaisia palveluverkostoja on olemassa ja mitä toisen viranomaisen tai ammattilaisen työhön kuuluu.

Oppilas- ja opiskeluhuoltopalvelut mielletään usein peruskoulua ja toista-asetetta koskeviksi. Näissä koulutusasteissa opiskeluhuollon palveluille on suuri tarve. Korona-aika on osaltaan lisännyt vielä painetta näissä palveluissa, sillä lasten ja nuorten hyvinvoinnissa on selkeää laskua. Kuitenkin lainsäädännön tasolla säädetään, että opiskeluhuollon palvelut ulottuvat myös esiopetuksen piiriin. Palvelujen resurssit tulisi mitoittaa niin, että laadukkaat oppilas- ja opiskeluhuollon palvelut olisivat myös esikouluyhteisöjen ja esikoululaisten ja heidän perheidensä saatavilla.

Tahtotilaa ulottaa esimerkiksi kuraattoripalvelut lain määrittelemässä ennaltaehkäisevässä laajuudessa esiopetuksen piiriin on esimerkiksi Nokiolla, mutta käytännössä resursseista johtuen tahtotilaa on vaikea toteuttaa. Kuitenkin on yleisesti todettu, että jo pienet ennaltaehkäisevät toimet heti varhaisessa vaiheessa katkaisevat esimerkiksi syrjäytymisen kierteen tehokkaasti. Usein esimerkiksi jo pelkkä toisen kuuntelu ja inhimillinen kohtaaminen voivat laukaista hyvinvointia uhkaavat tekijät jo alkuunsa. Tämä olisi tärkeää tiedostaa liittyen esimerkiksi vanhemmuuden tukemisen tärkeyteen esikouluikäisten perheiden parissa.

Sosiaalityön taika on siinä, että ihminen kohdataan kokonaisvaltaisesti ja arvostaen. Hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on, olosuhteista riippumatta. Kohtaaminen vaatii toteutuakseen resursseja, aikaa, osaamista ja inhimillistä pääomaa. On toivottavaa, etteivät pienet ihmiset ja heidän hoivaajansa unohdu sote-uudistuksen myllerryksessä. Hyvinvointialueilla on meneillään näytön paikka siinä, miten rajalliset resurssit kohdennetaan ja miten palvelut järjestetään siten, että sosiaalityön taika voisi toteutua myös esiopetuksen kuraattoripalveluja koskien. Toivon, että ”sinä valitsit minut” voisi toteutua myös hallinnollisella tasolla ja kuraattoripalveluihin osoitettaisiin tulevaisuudessa oikein kohdennetut resurssit (Puu 2015).

LÄHTEET

Ahonen, T. 2019. Palvelumuotoilu sotessa. Palvelumuotoilun käsikirja sosiaali- ja terveystalouden kehittämiseen. Leppävesi: Rihto Oy.

Berg, E. 2017. Koulukuraattorit sosiaalialan asiantuntijoina oppilaitoksissa: Lapin alueen koulukuraattoreiden osaamiskartoitus. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Luettu 7.1.2021. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/63144>

Chronister, J. (2009). Social support and rehabilitation: Theory, research and measurement. In F. Chan, E. Da Silva Cardoso, & J. A. Chronister (Eds.), Understanding psychosocial adjustment to chronic illness and disability: A handbook for evidence-based practitioners in rehabilitation. Springer Publishing Co.

Ciani, P. 2015. Koulukuraattorin ammatillinen asiantuntijuus: työntekijän kokemus asiantuntijuuden rakentumisesta ja sen osatekijöistä. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Lapin yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Luettu 7.1.2021. <https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/62166>

Demaray, M. K. & Malecki, C. K. 2002. Critical levels of perceived social support associated with student adjustment. Luettu 28.2.2022. <file:///C:/Users/za067257/AppData/Local/Temp/2002CriticalLevelsofPerceived-SocialSupportAssociatedwithStudentAdjustment.pdf>

Demaray, M. K., Malecki, C. K., Davidson, L. M., Hodgson, K. K. & Rebus, P. J. 2005. The relationship between social support and student adjustment: A longitudinal analysis. Luettu 28.2.2022. [file:///C:/Users/za067257/AppData/Local/Temp/The relationship between social support and student adjustment.pdf](file:///C:/Users/za067257/AppData/Local/Temp/The%20relationship%20between%20social%20support%20and%20student%20adjustment.pdf)

Ellonen, N. 2008. Kasvuyhteisö nuoren turvana. Yhteiskuntatieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Luettu 6.3.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/67814/978-951-44-7206-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hannula, L. 2017. Kuraattori oppilas- ja opiskeluhuollossa. Tulkitseva käsitteellinen tutkimus koulusosiaalisuudesta oppilas- ja opiskeluhuoltolain valmisteluasiakirjoissa. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Luettu 7.1.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/101578/GRADU-1497856576.pdf?sequence=1>

HE 165/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oppilas- ja opiskelija-huoltolain muuttamisesta. Luettu 3.3.2022. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_165+2021.aspx

Hietanen-Peltola, M., Laitinen, K., ja Vaara, S. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2019. Koulukuraattoripalvelujen yhdenvertaisuudessa on kehittämistarpeita – tuloksia perusopetuksen opiskeluhuollon seurannasta 2018. Luettu 7.1.2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137540/URN_ISBN_978-952-343-271-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hokkanen, K. ja Säkkinen-Salminen, M. 2016. Yksilökohtaisesta yhteisölliseen, korjaavasta ennaltaehkäisevään – Oppilashuollon opas esiopetukseen. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 16.4. 2022.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/104631/Hokkanen_Kirsi.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Hänninen, K. 2007. Palveluohjaus. Asiakaslähtöistä täsmäpalvelua vauvasta vaariin. Raportteja 20/2007. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes. Luettu 3.5.2022. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75697/R20-2007-VERKKO.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kasanen, M., Kitinoja, H. & Nissinen, K. 2021. Healthy Kids of Seinäjoki (HKS) –toiminnan vaikuttavuuden osoittaminen. Ehdotus lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden ilmiöpohjaisesta määrittelystä ja seuraintaindikaattoreista. Luettu 3.5.2022. file:///C:/Users/za067257/Downloads/Kasanen_Kitinoja_Nissinen.pdf

Kittilä, E. 2019. Koulukuraattorin työ esi- ja alkuopetuksessa moniammatillisesta näkökulmasta. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto. Pro Gradu -tutkielma. Luettu 16.4.2022. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20780/urn_nbn_fi_uef-20190633.pdf?sequence=-1&isAllowed=y

Koivisto, M., Säynjäkangas, J. & Forsberg, S. 2019. Palvelumuotoilun bisneskirja. Helsinki: Almatalent.

Koskela, P. 2020. Oppilas- ja opiskelijahuollon käsikirja. Työväline Padasjoen esiopetukseen, perusopetukseen ja lukioon.. LAB-Ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 16.4.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333936/Opinn%c3%a4ytety%c3%b6%2c%20Pauliina%20Koskela.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Kunnas, M. koulukuraattori. 2022. Eskarien kuraattoripalvelut, lyhyt väliaikakatsaus. Sähköpostiviesti. Luettu 27.1.2022.

Kuula, A. 1999. Toimintatutkimus – Kenttätöitä ja muutospyrkimyksiä. Tampere: Vastapaino.

Laki oppilas- ja opiskelijahuoltolain muuttamisesta 16.12.2021/1146. Luettu 3.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211146>

Lakkala, S. P., Turunen, T. & Kauppi, A. J. 2019. Koulun mahdollisuudet lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin vahvistajana – opettajat ja koulukuraattorit hyvinvointityön tarpeen tunnistajina ja koordinoijina. Lapin Yliopisto: Kasvatus. Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja. Luettu 4.5.2022.

file:///C:/Users/za067257/Downloads/Lakkala_Turunen_Laitinen_Kauppi_oikoluku_valmis.pdf

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Luettu 3.1.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2017. 6–7-vuotiaan sosiaalinen kehitys. Luettu 3.5.2022. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/6-7-v/6-7-vuotiaan-sosiaalinen-kehitys/>

Marjanen, P. & Ratilainen, E. Mikä sinulle on tärkeää? Suomalaisten ja intialaisten kuusivuotiaiden lasten kokemana. Teoksessa Kultavirta, A. & Marjanen, P. (toim.) Puhun itse puolestani – Lapsen subjektiivisen hyvinvointitiedon merkitys. Luettu 3.5.2022. file:///C:/Users/za067257/Downloads/Kasanen_Kitinoja_Nissinen.pdf

Minkkinen, J. 2015. Lapsen hyvinvointimalli. Lasten emotionaalinen hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet alakoulussa. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Luettu 6.3.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97204/978-951-44-9822-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Mäkinen, M. 2018. Palvelumuotoiluajattelemalla paremmaksi? Opas järjestö- ja yhdistystoimijoille. Luettu 21.1.2021. https://palvelumuotoiluajatuksia.fi-les.wordpress.com/2019/12/palvelumuotoiluajattelemalla_paremmaksi_opas_jacc88rjestocc88_ja_yhdistystoimijoille_milla_macc88kinen.pdf

Nokian kaupunki. 2020. Opiskeluhuollon käsikirja. Esi- ja perusopetus Nokialla. Lukuvuosi 2020-2021. Luettu 10.2.2021. <https://www.nokiankaupunki.fi/wp-content/uploads/2020/09/Opiskeluhuollon-kasikirja-lv-20-21.pdf>

Nokian kaupunki. 2021a. Esiopetuksen opetussuunnitelma 2016. Päivitetty 15.6.2021. Luettu 13.2.2021. <https://www.nokiankaupunki.fi/wp-content/uploads/2021/06/Nokian-kaupungin-esiopetuksen-opetussuunnitelma-2016.pdf>

Nokian kaupunki. 2021b. Nokia on valittu mukaan kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun. Luettu 13.2.2021. <https://www.nokiankaupunki.fi/ajankohtaista/nokia-on-valittu-mukaan-kaksivuotisen-esiopetuksen-kokeiluun/>

Nokian kaupunki. nd.a. Nokia-tietoa. Luettu 13.2.2021. <https://www.nokiankaupunki.fi/kaupunki-ja-hallinto/nokia-tietoa/>

Nokian kaupunki. nd.b. Nokia on lapsiystävällinen kaupunki. Luettu 28.2.2022. <https://www.nokiankaupunki.fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-hankkeet/ohjelmat-ja-linjaukset/lapsiystavallinen-kunta/#80e19e73>

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus. Luettu 3.3.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus. 2016. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Luettu 3.3.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Oppilas- ja opiskeluhuoltolaki 30.12.2013/1287. Luettu 10.2.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2013/20131287>

Parviainen, E. M. 2020. Sosiaalityön asiantuntijuus koulussa. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Luettu 7.1.2021. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/72301/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202010236354.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Luettu 21.1.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Pippuri, T. 2015. Koulun sosiaalityön asiakkuudet ja asiakasprosessit. Kvantitatiivinen tutkimus espoolaisista peruskoululaisista kuraattoripalveluissa. Yhteis- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Lisensiaatintutkimus. Luettu 7.1.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98294/LISURI-1450689529.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Pulkkinen, E., Remes, J. ja Sissonen, L. 2018. Esiopetuksen kuraattorityön kehittäminen Pijät-Hämeen alueen kunnissa. Esiopetuksen kuraattorityön vuosisuunnitelma kuraattorin ja esiopetuksen henkilöstön työtä ohjaamassa. Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Luettu 16.4.2022. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/157545/Pulkkinen%20Remes%20Sissonen.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Puu, A. 2015. Ota minut tällaisena kuin oon. Albumilta Melankolian riemut 2009-2015. The Fried Music.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. nd. Teemoittelu. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Luettu 3.5.2022. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Salmela, V. 2019. Yhteisöllinen opiskeluhuolto koulukuraattoreiden näkökulmasta. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro gradu tutkielma. Luettu 7.1.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/119165/SalmelaVenla.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Sipponen-Damonte, M. 2020. Varmuutta fasilitointiin. Helsinki: Alma Talent.

Suhonen, R. 2019. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys koulukuraattorin työssä - Asiakas- ja yhteistyökokemuksia sekä itse itsensä tutkimista Helsingin Suomalaisessa Yhteiskoulussa (SYK). Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Tampereen yliopisto. Pro gradu -tutkielma. Luettu 7.1.2021. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/118743/SuhonenRiina.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Summa, T. & Tuominen, K. 2009. Fasilitaattorin työkirja. Menetelmiä sujuvaan ryhmätyöskentelyyn. Luettu 5.4.2021. https://fingo.fi/wp-content/uploads/2020/10/Fasilitaattorin_tyokirja.pdf

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731. Luettu 21.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Luettu 4.3.2021. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tuulaniemi, J. 2011. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum Media Oy.

Valli, R (toim.) 2018a. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalle. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, R. (toim.) 2018b. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalla tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta 28.6.2012. Luettu 21.2.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422>

Vilka, H. 2021a. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilka, H. 2021b. Tutki ja kehitä. 5. päivitetty painos. E-kirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

WHO. 1946. Constitution of the World Health Organisation. Basic Documents, Supplement 2006. Luettu 28.2.2022. https://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf

Unisef. nd. Joko sinun kunnassasi kuuluu lapsen ääni? Luettu 28.2.2022. <https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/>

Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991. Luettu 21.2.2021. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopiteksti/1991/19910060/19910060_2#idm45237816970224

LIITTEET

Liite 1. Esitietokysely esiopetuksen yksiköille

Kehitetään yhdessä!

**ESIOPETUKSEN
KOULUKURAATTORI-
PALVELUJA NOKIALLA**
2021

Kiva, kun olette mukana esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen kehittämistyössä! Taustaksi kesäkuista työpajaa varten muutama kysymys, joista toivomme, että 1. juttelette ja 2. lähetätte Merville* lyhyen, vapaamuotoisen muistion 7.5.2021 mennessä.

TAUSTAKYSELY

Mitä tiedätte tällä hetkellä esiopetuksen koulukuraattoripalveluista Nokialla?

Millaisia toiveita teillä on esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen suhteen?

Mitä asioita haluaisitte työstää työpajassa esiopetuksen koulukuraattoripalveluihin liittyen?

Lisätietoja ja opinnäytetyötekijän yhteystiedot:

yhteystiedot piilotettu

Esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen kehittämistyöpaja ti 8.6.2021 klo 12-14

Osallistujat: xx

Työpajan tavoitteet

Selvittää:

- Eskariväen odotukset ja toiveet yhteisölliselle ja yksilölliselle koulukuraattorien toteuttamalle työlle.
- Millaisia eskareista lähtöisin olevia tarpeita on yhteisölliselle ja yksilölliselle koulukuraattorien toteuttamalle työlle?

Ideoida:

- Toimintatapoja, miten kuraattorien asiantuntemusta voisi hyödyntää?
- Konkreettisia kehittämisehdotuksia: esim. yhteydenotto kuraattoreihin: kuka voi olla yhteydessä ja miten, vanhempainillat (mukana koulupsykologi?)

Työpajan kulku

Valmistelut klo 11-12. Työpajan teemana piknik, rekvisiittana kankaita yms.

Työpaja klo 12-14 Nokian koululla. Kokoontuminen etupihalle, josta yhdessä sisälle. xx avaa ovet. Xx:n p.nro on kutsussa myöhästymisten varalle.

1. **Tervetuloitovotus**, lähtökohdat työskentelylle ja työskentelyn eteneminen.

2. Esittäytyminen

a. Kuka on, mistä yksiköstä ja mikä työtehtävä. Vallitseva piknikin säätila (kunkin omassa mielessä). b. Odotukset työpajalle, toisille ja itselle.

Yht. n. 30 min

3. Vilttityöskentely

Jaetaan osallistujat kahteen eri ryhmään niin, että on eri ryhmässä kuin lähimmät työkaverit. Kaksi eri käsiteltävää teemaa = vilttiä, ryhmät käyvät molemmissa = 2 x 10 min. Ryhmäläiset ja viltin vetäjät tekevät muistiinpanoja. Vilttiin, eli pöytäliinaan voi kirjoittaa, lisäksi muistilappuja ym.

a. Viltti: Millaisia eskareista lähtöisin olevia tarpeita on yhteisölliselle ja yksilölliselle koulukuraattorien toteuttamalle työlle?

b. Viltti: Millaisia odotuksia ja toiveita työntekijöillä on suhteessa yhteisölliseen ja yksilölliseen koulukuraattorien toteuttamaan työhön?

Kun ryhmät ovat käyneet molemmilla vilteillä, puretaan keskustelun anti yhdessä, 2 x 10 min

Yht. n. 40 min

4. Ideoinnit / piknik-teemalla jälkkäri vaihe, jolloin otetaan herkkuja esille :) 2(2)

Ryhmät pohtivat ensin keskenään ja kirjoittavat muistiin muistilapuille ajatuksia & ideoita yksi teema kerrallaan:

a. Toimintatavat: miten kuraattorien asiantuntemusta voisi hyödyntää?

b. Konkreettiset kehittämissuositukset: esim. yhteydenotto kuraattoreihin: kuka voi olla yhteydessä ja miten, vanhempainillat (mukana koulupsykologi?)

Ryhmässä ideointiin n. 5-10 min, jonka aikana laput keskelle tilaa, purku piirissä niiden ympärillä n. 10 min. Tämä molemmissa teemoissa, eli kaksi eri kierrosta.

Yht. 40 min

5. Työpajan koonti, palautejana, kiitokset, n. 5-10 min

Muuta

- Kylmälaukut (esillä olevat paperit), joihin kirjoitetaan ylös mahdollisia muita asioita, joita nousee esille työpajassa, mutta joihin ei ole työpajassa aikaa paneutua. Voidaan ottaa esille myöhemmin sopivalla foorumilla tai välittää tietoa eteenpäin.

Tarvikkeet

- Tusseja (ainakin 6 kpl, voi olla erivärisiä)

- Muistilappuja ja eri värisiä A4-papereita, jos löytyy

- Pöydän suojukset tai isoja papereita (hankin kertakäyttöpöytäliinat ”vilteiksi”, joille voi kirjoittaa)

Liite 3. Infokirje kehittämistyöpajaan ilmoittautuneille

Hei!

Tervetuloa esiopetuksen koulukuraattoripalvelujen kehittämistyöpajaan ti 8.6. klo 12–14 Nokian koululle (os. Puutteenkuja 5). Pystymme aiemmasta poiketen järjestämään työpajan kasvotusten koronarajoitusten lievennyksestä johtuen. Toivottavasti pääsette osallistumaan työpajaan tästä muutoksesta huolimatta!

Kokoonnumme ovien lukituksen vuoksi **Nokian koulun etupihalle Taivalkunnantien puoleiseen päätyyn, josta menemme yhtä aikaa sisälle klo 12.** Jos myöhästyit tai pääset myöhemmin paikalle, niin X.X. päästää sinut sisälle, p. xxxxxx.

Työpajamme aikataulu on rajallinen. **Toivomme, että tutustutte ennakkoon seuraaviin koulukuraattorien työtä ja oppilashuoltoa koskeviin aineistoihin, näin työpajamme aika riittää paremmin itse kehittämisprosessille:**

Esiopetuksen oppilashuolto

<https://www.nokiankaupunki.fi/varhaiskasvatus-ja-koulutus/esiopetus/esiopetuksen-oppilashuolto/#b4816cca>

Esi- ja perusopetuksen oppilashuollon käsikirja, josta erityisesti alla mainitut kohdat

<https://www.nokiankaupunki.fi/wp-content/uploads/2020/09/Opiskeluhuollon-kasikirja-lv-20-21.pdf>

Koulukuraattori s. 15

Lastentarhanopettaja s. 20

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja s. 22

Esiopetuksen ohjaaja s. 24

Esiopetuksesta perusopetukseen s. 29

Voitte pohtia myös ennakkoon näiden aineistojen valossa työstänne nousevia tilanteita, joissa koulukuraattorin konsultaatiolle tai muulle työpanokselle olisi tarvetta.

Työpajamme on osa yamk-opintojeni opinnäytetyötä. Liitteenä opinnäytetyöni tutkimussuunnitelma, josta tutkimukseni sisältö selviää tarkemmin. Voitte tutustua siihen halutessanne.

Kiitän teitä lämpimästi jo tässä vaiheessa panoksestanne tähän kehittämistyöhön ja opinnäytetyöhöni!

Ystävällisin yhteistyöterveisin, nähdään työpajassa!

Mervi Vähätalo

opiskelija / 20YESO

Sosiaalialan erityisasiantuntija YAMK

Tampereen ammattikorkeakoulu

xxx

xxx

Kiva tavata!

- Nimi, yksikkö, työtehtävä?
- Päivän sää?
- Odotukset työpajalta, toisilta & itseltä?

Vilttikierros

- Kaksi ryhmää, kaksi aihetta.
- Aiheen äärellä 10 min, sitten vaihto.
- Tee muistijpanoja, käytä tarvittaessa kylmälaukkuja.
- Katsotaan yhdessä, mitä vilteille ilmestyi!

Jälkkärit

Tässäkin kaksi ryhmää, kaksi aihetta:

- Toimintatavat: miten kuraattorien asiantuntemusta voisi hyödyntää?
 - Mieti ensin pikku hetki itse, sitten juttele ja ideoi ryhmässä.
 - Hyödynnä muistilappuja & papereita.
 - Jaetaan ideat ja ajatukset koko porukalla.
- Konkreettiset kehittämis ehdotukset
 - Samoin kuin yllä.

Liite 5. Otos abstrahointiprosessista

1(2)

Eskareista lähtöisin olevat tarpeet: redusoitu ja värikoodattu aineisto

Yhteisöllinen kuraattorityö (yläkäsité)

- Kiusaaminen 2
- Ryhmädynamiikka 2
- Ryhmän käytöshaasteet
- Muutokset ja reagoinnit ryhmässä / akuutit tilanteet
- Vanhemmuuden tuki 2
- asennetyö -> vanhempiin kohdistuva, lapsen oikeus palveluihin, eskari-ikäisten kanssa -> rajojen asettaminen, perheiden erialaisuus, vanhempien rohkaisu
- Tapakasvatus -> arvostus muita kohtaan
- Seksuaalikasvatus
- Digimaailma ja sen vaikutukset

Yksilöllinen kuraattorityö (yläkäsité)

- Kiusaaminen, kaveritaidot
- Kiusaaminen, kiusatun ja kiusaajan rooli
- Kotoa karkailut
- Itsetunto-ongelmat
- Jännittäminen
- Arkuus
- Tunne-elämän haasteet, aistiyliherkkyys, kuormittuvuus
- Vanhemmuuden tuki 2
- Poissaolot
- Myöhästelyt
- Nivelvaihtely
- Oppilasta koskeva tiedonsiirto, tiedonvaihto

Keskustelu

Yhteisöllinen työ (yläkäsité)

- Ilmiöt: kiusaaminen, kaverisuhteet, kaveritaidot
- Moniammatillinen tiimi, siinä mukana
- Ennakkoluulo eri toimijoita kohtaan -> avoin keskustelu, ylläpitämistä

Yksilöllinen työ (yläkäsité)

- Leimat (kiusaaja, härveltäjä) -> tuleeko kiusaajaksi, kiusatuksi -> selviytymiskeinot
- Nivelvaihe: jännittäjät, tutustumiset, itsetuntoasiat
- Nepsy-lasten vanhemmat
- Nopea-työ, perheiden tukeminen -> sinne delegointi, ohjaus työntekijältä

vihreä = vanhemmuuden tuki

turkoosi = kiusaaminen

pinkki = sosiaaliset taidot

keltainen = yksittäiset haasteet ja tarpeet

Näistä muodostuivat tarpeiden pääluokat.

Aineiston pääluokkien värikoodit yhdenmukaistettiin noudattamaan tutkimuksen kuvissa olevia värejä.

